

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky a psychologie

Bakalářská práce

Kyberkriminalita páchaná na dětech s prevencí sociálně patologických jevů na lokální úrovni

Vypracoval: Michal Folda
Vedoucí práce: PhDr. Miroslav Procházka, Ph.D.

České Budějovice 2021

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zák. č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zák. č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích 24. listopadu 2021

.....

Michal Folda

Poděkování:

Tímto bych chtěl na prvním místě poděkovat vedoucímu této bakalářské práce PhDr. Miroslavu Procházkovi, Ph.D. za cenné rady, náměty, odborné vedení, ochotnou pomoc při zpracovávání mé práce a také především za čas, který mi věnoval.

Dále bych chtěl poděkovat za ochotu, čas a spolupráci všem pedagogům a respondentům z vybraných základních škol na Kaplicku, kde probíhala realizace mého kvantitativního výzkumu.

Anotace

Cílem této bakalářské práce je zmapování forem kybernetické kriminality páchané na dětech na vybraných základních školách s následnou prevencí kyberkriminality, jakožto sociálně patologického jevu. Dílčím cílem bakalářské práce je zhodnocení míry zkušenosti a informovanosti dětí o problematice kybernetické kriminality.

Teoretická část je zaměřena na vysvětlení jednotlivých pojmů, jako je kyberkriminalita, kyberprostor, formy kybernetické kriminality, prevence sociálně patologických jevů a subjekty prevence a provázanost vztahů mezi těmito oblastmi.

Praktická část se týká vlastního kvantitativního výzkumu, kdy výzkumný soubor tvořily děti vybraných základních škol, přičemž byla zvolena lokalita Kaplicka. Praktická část je zaměřena na zjištění výskytu různých forem kybernetické kriminality u dětí na základních školách, zjišťování informovanosti a zkušeností s předmětnou problematikou. V této práci jsou zahrnuty výsledky prováděného výzkumu, se zaměřením na výzkumné otázky, a to s jakými formami kybernetické kriminality se žáci základních škol na lokální úrovni setkávají či setkali a jak a kým jsou žáci základních škol na lokální úrovni o dané problematice vzdělávání.

Při vypracování této práce byla vycházeno z odborných publikací, zákonů a z výsledků prováděného výzkumu.

Klíčová slova: kyberkriminalita páchaná na dětech, sociálně patologické jevy, prevence, subjekty preventivního působení, formy kybernetické kriminality.

Abstract

The aim of this bachelor thesis is to map the forms of cybercrime committed against children in selected primary schools with subsequent cybercrime prevention as a socially pathological phenomenon.

A partial goal of the bachelor thesis is to evaluate the level of experience and awareness of children about cybercrime.

The theoretical part covers the explanation of individual terms, such as cybercrime, cyberspace, forms of cybercrime, prevention of socially pathological phenomena and subjects of prevention and the interconnection of relations between these areas.

The practical part concerns quantitative research. The research group consisted of children from selected primary schools in the locality of Kaplice.

The empirical part is focused on finding out the occurrence of various forms of cybercrime in children in primary schools, finding out awareness and experience with this issue.

This work includes the results of research, focusing on research issues, with which forms of cybercrime primary school students meet or have met and how and by whom they are educated about the issue.

The thesis was based on professional publications, laws and the results of research.

Key words: cybercrime committed on children, social pathological phenomena, prevention, subjects of preventive action, forms of cybercrime.

Obsah

2	Úvod	8
3	Vymezení základních pojmů	9
3.1	Kyberprostor	9
3.2	Kyberkriminalita	9
3.3	Online sociální sítě	10
3.4	Kyberkriminalita páchaná na dětech	11
4	Formy kyberkriminality páchané na dětech	12
4.1	Kybergrooming	12
4.2	Sexting.....	13
4.3	Kyberstalking	14
4.4	Kyberšikana.....	15
5	Prevence kyberkriminality jako sociálně patologického jevu	17
5.1	Sociálně patologický jev	17
5.2	Primární prevence	17
5.2.1	Specifická primární prevence	18
5.2.2	Nespecifická primární prevence	18
5.3	Sekundární prevence	18
5.4	Terciární prevence.....	19
6	Subjekty prevence.....	20
6.1	Rodina	20
6.2	Školy	20
6.3	Ministerstva ČR	22
6.3.1	Ministerstvo vnitra.....	22
6.3.2	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy	23
6.4	Krajské úřady	23

6.5	Městské úřady a obce s rozšířenou působností	24
6.6	Policie ČR	24
6.7	Nestátní a neziskové organizace	25
7	Dosavadní zkoumaná problematika.....	26
8	Cíle práce a výzkumné otázky	27
8.1	Výzkumný cíl	27
8.2	Výzkumné otázky.....	27
8.3	Výzkumné předpoklady	27
9	Metodologie výzkum	28
9.1	Kvantitativní výzkum.....	28
9.2	Dotazník	28
10	Výsledky šetření	30
10.1	Vyhodnocení dotazníku	30
10.2	Vyhodnocení výzkumných otázek	53
10.3	Ověření výzkumných předpokladů	54
11	Závěr	55

1 Úvod

Digitalizace dnešního světa je prakticky k nezastavení. Dochází k rozvoji informačních technologií, které se tak stávají nepostradatelnou součástí pro všechny generace. Komunikační a informační technologie přináší spoustu nových příležitostí, avšak také spoustu rizik. Mezi rizika patří i kybernetická kriminalita, kdy se jedná se o problematiku, která je multidisciplinární a zasahuje do všech sociálních vrstev společnosti. Nejvíce rizikovou skupinou mezi uživateli komunikačních a informačních technologií jsou děti, a to z důvodu, že děti jsou charakteristicky zranitelné, bezbranné a jsou snadným terčem pro různé druhy kriminality. K minimalizování případů kybernetické kriminality páchané na dětech je zapotřebí kvalitní prevence ze strany různých subjektů, jako jsou školy, pedagogové, rodiče a Policie ČR.

Bakalářská práce je rozdělena na dvě části, a to část teoretickou a část praktickou. V teoretické části se zaměřuji na vysvětlení jednotlivých pojmů, jako je kyberkriminalita, kyberprostor, nejčastější formy kybernetické kriminality týkající se dětí a mladistvých a prevence sociálně patologických jevů. V práci se také zaměřuji na subjekty preventivního působení.

V praktické části se zabývám vlastním výzkumem, který jsem prováděl formou kvantitativního výzkumu se zaměřením na zjištění výskytu různých forem kybernetické kriminality u dětí na vybraných základních školách, zjišťování informovanosti a zkušeností o předmětné problematice. Následně jsem provedl vyhodnocení výsledků výzkumu, kde bylo zjišťováno, s jakými formami kybernetické kriminality se žáci na vybraných základních školách setkávají či setkali a jak a kým jsou žáci o dané problematice vzděláváni.

Teoretická část

2 Vymezení základních pojmů

2.1 Kyberprostor

Abychom pochopili podstatu kyberkriminality je zapotřebí si nejprve definovat, co je to kyberprostor, jelikož kyberprostor je místo, kde se veškerá kybernetická kriminalita odehrává. Dle Koloucha (2016, s. 42-46) lze říct, že kyberprostor je virtuální realita, která je závislá na materiální podstatě internetu. Technicky se jedná o celosvětovou distribuovanou počítačovou síť složenou z jednotlivých menších sítí, které jsou navzájem spojeny, a tím je umožněna vzájemná komunikace mezi subjekty, a také přenos dat a informací. Ve zkratce je to tedy prostor kybernetických aktivit či prostor vytvořený informačními a komunikačními technologiemi, které vytváří virtuální svět jako paralelu k prostoru reálnému.

Mezi znaky kyberprostoru je možné zařadit globálnost, otevřenost širokému okruhu uživatelů, anonymitu, interaktivnost a možnost ovlivňování mínění skrze uživatele.

V zákoně o kybernetické bezpečnosti je podle § 2 písm. a) kyberprostor vysvětlen tak, že *„kybernetickým prostorem je digitální prostředí umožňující vznik, zpracování a výměnu informací, tvořené informačními systémy, a službami a sítěmi elektronických komunikací“*

Je vhodné zmínit, že do kyberprostoru se zapojila již značná část společnosti. Odhaduje se zapojení přibližně 5,2 miliard obyvatel, přičemž celosvětová populace činí přibližně 7,9 miliard obyvatel (Internetworldstats.com, 2021).

2.2 Kyberkriminalita

Jirovský (2007, s. 19-20) definuje kyberkriminalitu jako činnost, kterou je porušován zákon nebo je v rozporu s morálními pravidly společnosti. Tato kriminalita může být namířena přímo proti počítačům, softwaru, datům, sítím apod. nebo v ní vystupuje počítač jako nástroj k páčání protiprávního jednání, popřípadě počítačová síť a k ní připojená zařízení jsou prostředím, v němž se taková činnost odehrává. Kyberkriminalita

je jednou z forem kriminality, která je z pohledu sociálních věd řazena mezi sociálně patologické jevy.

Hulanová (2012, s. 34) dělí internetovou kriminalitu do dvou kategorií:

1) Internetová kriminalita zaměřující se na počítačové sítě nebo zařízení přímo. Jako příklady uvádí malware, počítačové viry nebo denial-of-service attacks (DDOS – distribuované odepření služby).

2) Užívání počítačových sítí nebo zařízení jako nástroj k páčání internetové kriminality. Mezi příklady uvádí kyberstalking, krádeže identity a podvody s tímto spojené, phishing apod.

Jako podkategorii uvádí samostatně internetovou kriminalitu páchanou na dětech, kdy jako příklady uvádí kyberšikanu, kybergrooming či on-line dětskou pornografii.

2.3 Online sociální síť

Online sociální síť je služba dostupná na internetu, která umožňuje zaregistrovaným uživatelům využít tuto službu k několika účelům. Nejčastějším využitím online sociálních sítí je vybudování si veřejného nebo polo-veřejného profilu na dostupných webových sítí, který následně slouží k vzájemné komunikaci s ostatními uživateli, sdílení různého obsahu či získávání informací (Zelkowitz, 2009, s. 17-28).

Podle Pavlíčka (2010, s. 125-126) se lidé snaží pomocí sociálních sítí přenést reálné vztahy do digitálního světa, což přináší značnou výhodu, kdy lidé mohou spolu komunikovat, sdílet informace a udržovat vzájemný vztah prakticky kdekoliv. Výhodou je také to, že lze snadněji vyhledat své přátele a také informace o nich.

Mezi nejužívanějšími sociálními sítěmi současnosti na celosvětové úrovni patří Facebook, Youtube, WhatsApp, Instagram, Facebook Messenger a WeChat (www.statista.com, 2021).

Mezi nejužívanějšími sociálními sítěmi současnosti v České republice patří Youtube, Facebook, Instagram, TikTok a Snapchat (www.amidigital.cz/ami-digital-index-2021/, 2021).

2.4 Kyberkriminalita páchaná na dětech

Kyberkriminalita páchaná na dětech je poměrně široký pojem. Má různé formy a podoby, kdy každá má za cíl něco jiného. Vzhledem k tomu, že internet umožňuje snadné vyrábění a distribuování nelegálních materiálů mezi různými servery a uživateli, jedná se tak o riziko, které může vést k značnému problému u rizikových skupin. Mezi nejrizikovější oblasti týkající se dětí patří: získávání a zneužívání osobních informací, fotografií a videí obětí, popřípadě vystavování obětí nebezpečným a nevhodným materiálům jako je např. pornografie a sexuálně agresivní chování. Dále mezi tuto oblast patří kybergrooming; násilí různého druhu, pobízení k sexuálním aktivitám, a také kyberšikana. Jedná se o oblasti, které jsou problémem mezinárodních rozměrů (Hulánová, 2012, s. 35).

Grabosky (2016, s. 76) definuje kyberkriminalitu páchanou na dětech jako jakýkoliv počítačově zprostředkovaný čin zaměřený na zneužití dítěte. Kyberkriminality se mohou dopouštět nejen dospělí, ale i děti, které například z šikany v reálném světě přešly do kyberprostoru. Znalosti v oblasti informatiky získávají děti již v raném věku, a tak není problém vytvořit si profil na některé ze sociálních sítí. Sociální sítě nemají dostatečné registrační zabezpečení, a proto se na sociálních sítích nachází obrovské množství potenciálních obětí kyberkriminality. Mezi nejtypičtější formy kyberkriminality páchané na dětech a mladistvých patří: verbální útoky, kyberšikana, obtěžování a zneužívání dětí, odcizení identity, či dokonce návody k spáchání sebevraždy.

3 Formy kyberkriminality páchané na dětech

3.1 Kybergrooming

Kybergrooming se dá stručně vysvětlit jako chování uživatelů internetu, kteří mají v dítěti vyvolat falešnou důvěru, připravit dítě na reálnou schůzku a následně dítě pohlavně zneužít. Kybergrooming je velice často vázán na synchronní i asynchronní komunikační báze, nejčastěji je to veřejný chat, seznamky a messengerové různé sociálních sítí. Grooming se v širším slova smyslu označuje více druhů manipulativního chování (Hulánová, 2012, s. 52).

Kolouch (2016, s. 312-313) definuje kybergrooming jako jednání, které představuje psychickou manipulaci s předem vytypovanou osobu (typicky za použití sociálního inženýrství) realizovanou prostřednictvím internetových služeb (sociální sítě, seznamky...) či informačních a komunikačních technologií (např. mobilních telefonů aj.). Účelem kybergroomingu je získat důvěru oběti a přimět ji tak k osobní schůzce. Výsledkem takovéto schůzky může být jakýkoliv fyzický, sexuální či jiný útok na oběť.

Kybergrooming má dle Kopeckého (2010, s. 4) různé etapy:

- 1) **Vzbuzení důvěry a snaha izolovat oběť od okolí** – první etapou je obvykle snaha útočnicka vzbudit ve vybrané oběti důvěru. Probíhá to například tak, že se groomer snaží stavět do pozice osoby, která oběti rozumí, chápe její problémy, popřípadě jí nabídne pomoc s vyřešením předmětných problémů. Groomeři řeší s dětmi citlivá témata, jako jsou například sexuální život dospělých, manželské problémy rodičů apod. Útočnick se zároveň snaží izolovat svou oběť od okolí, např. rodičů nebo kamarádů. V této etapě groomer získá osobní informace a údaje o oběti jako je například mobilní telefon, bydliště atd.
- 2) **Podplácení dárky či různými službami, budování kamarádského vztahu** – v této etapě groomer posiluje vzájemný vztah s obětí, a to tak, že oběti dává různé dárky (peníze, mobilní telefon, hračky, oblečení) či jí platí různé služby (návštěva kina). Groomer tyto dárky dává dítěti bez konkrétní příčiny, jednoduše dítě podplácí.

- 3) **Vyvolání emoční závislosti oběti na osobě útočnicka** – v této etapě vzniká emoční závislost oběti na útočnicka. Groomer se stává pro svou oběť důvěrníkem a skvělým přítelem. Děti pak často lžou rodičům o tom, jak a s kým tráví svůj volný čas a nesvěřují se jim se svými problémy.
- 4) **Osobní setkání** – jestli do této fáze nedošlo k osobnímu kontaktu groomera se svou obětí, tak je velmi pravděpodobné, že k nějakému druhu kontaktu dojde. Ten může být realizován procházkou v parku, návštěvou diskotéky, kina či klubu, případně přímo návštěvou bytu groomera.
- 5) **Sexuální obtěžování, zneužití dítěte** – poslední etapou je sexuální obtěžování a zneužití dítěte groomerem.

Rizikové skupiny dětí, které se mohou stát oběťmi:

- 1) adolescenti/teenageři (zajímá je lidská sexualita, jsou ochotni o ní hovořit),
- 2) děti s nízkou sebeúctou nebo nedostatkem sebedůvěry (větší náchylnost k fyzické či citové izolovanosti),
- 3) děti s emocionálními problémy, oběti v těžké životní situaci (často hledají náhradu za své rodiče a potřebují pomocnou ruku),
- 4) děti naivní a přehnaně důvěřivé (obtížněji rozpoznávají rizikovou komunikaci a jsou ochotnější online komunikovat s neznámými lidmi) (Kolouch, 2016, s. 313).

3.2 Sexting

Jednou z forem nebezpečného chování zpravidla v prostředí sociálních sítí je tzv. sexting. Tento pojem vznikl kombinací slov sex a texting, z čehož vyplývá i jeho význam. Jedná se o elektronické rozesílání textových zpráv, videí se sexuálním obsahem a fotografií. Takovýto materiál se sexuálním podtextem může být na sociální síti, messengeru a další datová uložiska nahrán přímo jeho autorem nebo jiným uživatelem, který si k takovému materiálu získal přístup. Nejčastěji se tak stane dobrovolným posláním materiálu se sexuálním obsahem, které jsou pořízeny samotným odesílatelem (Kolouch, 2016, s. 314-315).

Sexting je obecně legální, pokud jsou všechny strany plnoleté a materiál se sexuálním podtextem je zasílán s jejich souhlasem a vědomím. Pokud tomu tak není, může sexting

představovat značné riziko, a to především pro děti. Hlavním rizikem je zneužití získaného materiálu ze strany pachatele k vyhrožování či vydírání. Pachatel může pod pohrůžkou zveřejnění takového materiálu vyžadovat zaslání nových fotografií a videí. Psychicky tak vyvíjí nátlak na poškozeného, aby pořizoval nový sexuální obsah, který pak následně pachatel užije pro vlastní potřebu nebo získaný materiál bude dál sdílet na internetu (například v komunitách zaměřených na dětskou pornografii.). Sexting je jednou z forem, která je součástí kyberšikany, kybergroomingu a dalších rizikových chování v online prostředí (Salter, 2013, s. 310-315).

3.3 Kyberstalking

Kyberstalking je složenina slov kyber a stalking. Stalking je výraz, který je možný přeložit jako pronásledování či slídění. Tento výraz se do českého jazyka nepřekládá a používá se v jeho anglickém znění. Stalkingem se rozumí chování zahrnující opakované a vytrvalé pokusy o navázání nevyžádaného kontaktu či komunikace, jež u oběti vzbuzuje obavy nebo diskomfort. Stalkerství je jednou z forem násilného chování, které zahrnuje porušování privátní sféry života oběti. Co se týče kyberstalkingu, tak se jedná o využívání internetu či jiných elektronických prostředků k pronásledování určité osoby. Nejedná se o nahodilý proces, ale o kontinuální. Termín kyberstalking může být pro mnohé vnímán jako obdoba online obtěžování či zneužívání. Online obtěžování či zneužívání lze považovat za prvky kyberstalkingu. Rozdíl je v tom, že kyberstalking je charakterizován pronásledováním, slíděním a faktorem strachu. Pachatel sám o sobě nepředstavuje přímou hrozbu fyzického násilí, ale spíše sleduje online aktivity své oběti a shromažďuje o ní informace a následně jí různými způsoby zastrašuje (Karásková Ulbertová, 2012, s. 99-100).

Kolouch (2016, s. 318) definuje kyberstalking jako jednání, které spočívá v opakovaném kontaktování oběti například zasíláním SMS zpráv, telefonáty, messengerů aj. Jednání kyberstalkera se zpravidla stupňuje a zpravidla vyvolá u oběti obavy o své soukromí, zdraví či život. Pro pachatele je typická vytrvalost a systematickost, přičemž kyberstalker využívá celou řadu vytvořených falešných identit, skrze které kontaktuje své oběti. Kyberstalker může demonstrovat svojí moc a sílu tím, že zveřejní informace ze soukromého života oběti.

Obětí stalkingu se může stát kdokoliv bez rozdílu věku, pohlaví, sociálního postavení, vzhledu nebo sexuální orientace. Dle statistik se nejčastěji obětí pronásledování stává svobodný člověk žijící bez partnera nebo osoba krátce po partnerském rozchodu. Co se týče rizikové skupiny dětí, tak tito jsou ohroženy kyberstalkingem spíše ze strany jejich vrstevníků, v takovýchto případech by se jednalo o počátek kyberšikany (Kopecký, 2010, s. 7).

3.4 Kyberšikana

Kyberšikana je specifický druh šikany, který využívá kyberprostor a nástroje moderních komunikačních technologií za účelem ublížení, ponížení, uražení a zesměšnění jiné osoby. Ke kyberšikaně dochází zpravidla nejčastěji mezi dětmi a dospívajícími. Kyberšikana může být propojena se šikanou „klasickou“ (např. nahrávání fyzického napadení mezi dětmi či mládeží před školou a následně umístění tohoto videa na sociální síť). Aby se mohlo hovořit o kyberšikaně, je nutné, aby k šikanování byly použity informační a komunikační technologie anebo služby dostupné v kyberprostoru (Hulánová, 2012, s. 37).

Mezi znaky kyberšikany patří:

- **Pocit anonymity** – útočník má pocit, že je díky internetu nedohledatelný.
- **Neomezenost útoku** – útočník si v kyberprostoru může vybrat kohokoliv za svou oběť a může jí šikanovat kdekoliv a kdykoliv.
- **Neomezený okruh útočníků** – ve virtuálním světě nezáleží na věku, pohlaví, fyzické síle aj. Šikanujícím může být jakákoliv osoba.
- **Neomezený prostor a prostředky** – díky internetu má útočník neomezený prostor a prostředky pro šikanování. Útočník může opakovaně zveřejňovat urážlivé poznámky, komentáře, fotky a videa na různých sociálních sítích aj. Dokonce může tyto materiály karikovat a upravovat.
- **Obtížná zjistitelnost** – kyberšikana oproti reálné šikaně nemá tolik vnějších projevů, které by poukázaly na to, že se jedná o šikanu. (U reálné šikany jsou vnější projevy např. podlitiny, chybějící peníze atd.).

- **Trvalost** – útočné SMS zprávy, fotografie apod. jsou trvalejší než jednotlivé fyzické útoky u reálné šikany (Kolouch, 2016, s. 310).

Rogers (2011, s. 35) dělí kyberšikanu na různé druhy:

- 1) Virtuální urážky (Flaming) – urážlivé zprávy, komentáře, které mají za cíl někoho urazit či dehonestovat.
- 2) Obtěžování (Harassment) – opakované zasílání urážlivých, útočných nebo nevyžádaných zpráv.
- 3) Pomlouvání (Denigration) – rozšiřování pomluv a lží s cílem poškodit jeho pověst.
- 4) Předstírání (Impersonation) – posílání materiálů a komentářů pod cizím jménem.
- 5) Prozrazení (Outing) – sdělování cizích tajemství a citlivých informací bez souhlasu dotyčné osoby (např. může se jednat o zveřejnění něčí sexuální orientace bez souhlasu nebo proti vůli dané osoby).
- 6) Podvod (Trickery) – přesvědčení oběti k prozrazení citlivých informací a následné zveřejnění na internetu.
- 7) Vyloučení (Exclusion) – záměrné vyloučení oběti z nějaké online skupiny.

4 Prevence kyberkriminality jako sociálně patologického jevu

4.1 Sociálně patologický jev

„Sociálně patologickým jevem se obecně rozumí takové chování jedince, které je charakteristické nezdravým životním stylem, nedodržováním nebo porušováním sociálních norem, legislativy a etických hodnot, chování a jednání, které vede k poškozování zdraví jednice, prostředí, ve kterém žije a pracuje, a ve svém důsledku pak k individuálním, skupinovým či celospolečenským poruchám a deformacím.“ (Pokorný, Telcová, Tomko, 2003 cit. dle Procházky, 2012, s. 135).

Sociálně patologickými jevy se zabývá vědní obor sociální patologie, ale také mnoho dalších vědních disciplín, které následně zkoumají faktory a příčiny jejich vzniku. Pojem sociální patologie bývá často nahrazován pojmem sociální deviace nebo sociální dezorganizace. Tyto pojmy však nelze zaměňovat. Sociální deviace je jakákoliv odchylka chování od sociální normy, která může být pozitivní nebo negativní a může být ze strany společnosti akceptována (Fischer, Škoda, 2014, s. 15).

K předcházení sociálně patologickým jevům je nutné zajistit preventivní působení, které se snaží výskyt těchto jevů co nejvíce eliminovat. Prevenci lze definovat jako soubor opatření, které jsou zaměřeny na snižování, popřípadě vyloučení rizika výskytu určitých životných situací, jevů, stavů, procesů, které negativně působí na člověka nebo na skupinu lidí. Prevence se dále dělí na tři typy, a to na primární, sekundární a terciární, kdy primární prevenci dělíme na specifickou a nespecifickou (Emmerová, 2007, s. 64-65).

4.2 Primární prevence

Primární prevence je vnímána jako jedna z nejdůležitějších. Primární prevence se týká nejvšeobecnějších podmínek předcházení vzniku sociálně patologických jevů. Ve zkratce lze primární prevenci vnímat jako „imunizaci“ před nežádoucími sociálními jevy. Cílovou skupinou primární prevence jsou převážně děti a mladiství, avšak kromě nich se také primární prevence zaměřuje na pedagogické pracovníky, kteří na své žáky preventivně působí a je zapotřebí, aby byli v této problematice řádně vzdělaní a kvalifikovaní. Naopak

realizátory primární prevence jsou především rodina, škola, různá mimoškolní zařízení a další instituce (Emmerová, 2007, s. 65).

4.2.1 Specifická primární prevence

Specifická primární prevence se zaměřuje na práci s konkrétními lidmi, u kterých je vysoké riziko a předpoklad vzniku určitého konkrétního sociálně patologického jevu. Primárně-preventivní programy specifické prevence jsou ty, které se zaměřují na určité cílové skupiny a snaží se najít způsob, jak předcházet a eliminovat vznik a rozvoj sociálně patologických jevů či různých forem rizikového chování (MŠMT, 2019, s. 5).

Dle Národní strategie primární prevence rizikového chování vydané Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy (2019, s. 10-11) můžeme specifickou primární prevenci dělit na:

- **Všeobecnou prevenci** – zaměřuje se na běžnou populaci dětí, nejčastěji ve školních třídách. Jejím cílem je zamezit či oddálit rizikové chování konkrétní cílové skupiny.
- **Selektivní primární prevence** – zaměřuje se na skupiny osob, u kterých jsou ve zvýšené míře přítomny rizikové faktory pro vznik a vývoj různých forem rizikového chování.
- **Indikovaná prevence** – zaměřuje se na jedince, u kterých se již vyskytly projevy rizikového chování a jejím cílem je předcházet sekundární prevenci přímou individuální prací.

4.2.2 Nespecifická primární prevence

Nespecifická primární prevence je nedílnou součástí primární prevence, která se zaměřuje na běžnou populaci dětí a mládeže, jejímž obsahem jsou metody a přístupy, které umožňují harmonický rozvoj osobnosti, a to včetně rozvíjení zájmů, pohybových a sportovních aktivit či nadání (MŠMT, 2019, s. 5).

4.3 Sekundární prevence

Sekundární prevence je zaměřena na ohrožené skupiny, u nichž je předpoklad zvýšeného rizika výskytu sociálně patologických jevů, popřípadě již mají zkušenosti s rizikovým chováním. Cílem je předcházet vzniku, rozvoji a přetrvávání rizikového chování.

Emmerová taktéž uvádí, že cílem sekundární prevence je vrátit jedince do původního stavu a systematicky ho kontrolovat kvůli riziku opětovného selhání (Emmerová, 2007, s. 66).

4.4 Terciární prevence

Terciární prevence se zaměřuje na jedince, kteří jsou již poznamenáni nežádoucími sociálně patologickými jevy. Hlavním cílem této prevence je pomáhat zasaženým jedincům vyrovnat se s negativním jevem a zařadit je zpět do společnosti. Dále je zapotřebí jedince kontrolovat a předcházet tak opakovanému výskytu sociálně patologických jevů (Emmerová, 2007, s. 66).

5 Subjekty prevence

5.1 Rodina

Dle Mühlpachra (2008, s. 152) je rodina primární sociální skupinou, která vytváří základní prostředí pro výchovu dítěte a jednoznačně má vliv na jednání a chování dítěte v jeho raném věku. Právě díky výchovnému působení na dítě již v raném věku má rodina v systému prevence důležitou pozici. Zároveň je socializačním činitelem dítěte a svým výchovným působením má vliv na to, jaký člověk z dítěte vyroste.

Nešpor (1996, s. 22) uvádí, že nejlepší prevence vůči všem nežádoucím sociálně patologickým jevům je správně fungující rodina, kdy jako zásady preventivního působení v rodinném prostředí uvádí:

- získat si důvěru dítěte a umět mu naslouchat
- komunikace s dítětem, umět hovořit o problematice sociálně nežádoucích jevů (drogová i nedrogová závislost, alkoholismus, rizika na internetu, gamblerství apod.)
- pomoci dítěti přijmout a uplatnit hodnoty, které mu usnadní odmítat výše uvedené nežádoucí jevy
- vytvářet zdravá rodinná pravidla
- umět vhodně nastavit dítěti volnočasové aktivity
- posilovat sebevědomí dítěte

5.2 Školy

Další důležitou socializační a prevenční jednotkou jsou školy. Škola má významnou funkci v oblasti formování osobnosti dětí a mladistvých v době školního vzdělávání, a to jak ze strany výchovného působení pedagoga, tak i z celkového prostředí školy. Zároveň nese zodpovědnost za vytváření a udržování bezpečného prostředí ve škole, za ochranu žáků a jejich zdraví a také za předcházení vzniku jakýchkoliv forem rizikového chování. Všechny tyto aspekty mohou ovlivnit jednání a chování žáků. Jen velmi obtížně se následně napravuje to, co se v období školního vzdělávání nepodaří. Ve školách proto

probíhají preventivní programy, které vycházejí například z Minimálního preventivního programu (MŠMT, 2016, s. 1).

Minimální preventivní program je dokument zaměřený na výchovu žáků ke zdravému životnímu stylu, na rozvoj jejich osobnosti, sociálně komunikativních dovedností atd. Minimální preventivní program je založen na podpoře vlastních aktivit žáků, pestrost forem preventivní práce s žáky, zapojení pedagogického sboru školy a spolupráci s rodiči žáků. Minimální preventivní program je zpracováván na jeden školní rok, a to ze strany školního metodika prevence (MŠMT, 2010, s. 3).

Ve školách a školských zařízeních se také podílí na prevenci sociálně patologických jevů pedagogičtí pracovníci.

Třídní učitel:

- podílí se na realizaci Minimálního preventivního programu
- spolupracuje s metodikem prevence na zachycování varovných signálů
- vytváří vnitřní pravidla třídy, které jsou však v souladu se školním řádem a zároveň dbá na jejich dodržování
- spolupracuje s rodiči a udržuje si přehled o osobnostních zvláštностech žáků ve třídě (MŠMT, 2010, s. 7)

Ředitel školy:

- zabezpečuje poskytování poradenských služeb ve škole, které se zaměřují na primární prevenci sociálně patologických jevů
- kontroluje a vyhodnocuje Minimální preventivní program a zároveň začleňuje Školní preventivní program do osnov a učebních plánů školy
- řeší aktuální problémy, které souvisejí s výskytem sociálně patologických jevů
- jmenuje a ustanovuje pedagogického pracovníka, který má odborné předpoklady školním metodikem prevence
- vytváří podmínky pro systematické vzdělávání školního metodika prevence
- podporuje týmovou spolupráci při přípravě a realizaci Minimálního preventivního programu (MŠMT, 2010, s. 5-6)

Školní metodik prevence:

- shromažďuje informace o problematice sociálně patologických jevů
- realizuje preventivní programy zaměřené na sociálně patologické jevy
- předává informace ohledně problematiky sociálně patologických jevů dalším pedagogickým pracovníkům
- poskytuje poradenské služby žákům, u kterých byl zaznamenán výskyt některého ze sociálně patologických jevů
- a mnoho dalších činností (Vyhláška č.72/2005, s. 20-21)

Ve školách také dochází k zapojení pracovníků orgánů činných v trestním řízení do preventivních programů. Nejčastěji se jedná o policisty, soudce, ale také i kurátory. Tito však nemají dostatečné zkušenosti a komunikační dovednosti při jednání s dětmi. Proto je vhodné vybírat takového pracovníka, který má snahu alespoň o elementární zaškolení (Matoušek, Matoušková, 2011, s. 268).

5.3 Ministerstva ČR

Ministerstva a jimi podřízené organizace spolupracují s vládní strategií prevence kriminality a vytvářejí si tak vlastní resortní strategie prevence kriminality. Ministerstva využívají všechny úrovně prevence tedy primární, sekundární a terciární, kdy se jednotlivé resorty zaměřují na rozvoj služeb sociální prevence, prevence sociálně patologických jevů, zlepšení vzdělání atd. Zároveň se různá ministerstva podílejí na vytváření specifických projektů prevence, či obstarávají vzdělávání konkrétních pracovníků v různých oblastech prevence sociálně patologických jevů (Ministerstvo vnitra, 2016, s. 15).

5.3.1 Ministerstvo vnitra

Ministerstvo vnitra je jedním z ministerstev, které se zabývá prevencí sociálně patologických jevů, konkrétněji různým formám kriminality a kyberkriminality. Vzhledem ke stoupající tendenci kyberkriminality vzniklo několik preventivních programů ohledně této problematiky, jako jsou „Kraje pro bezpečný internet“ nebo „Tvoje cesta onlinem“. Cílem těchto programů je informovat lidi o současných hrozbách

na internetu a možnostech prevence kybernetické kriminality a s ní spojených sociálně patologických jevů (Ministerstvo vnitra, 2020).

5.3.2 Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy zpracovává příslušný koncepční materiál na určité období, a to v návaznosti na schválené vládní dokumenty z oblasti primární prevence sociálně patologických jevů u žáků. Dále také každoročně financuje programy na primární prevenci, metodicky vede krajské školské koordinátory prevence, vytváří podmínky pro realizaci systému prevence v oblasti metodické a legislativní apod. (Ministerstvo vnitra, 2007, s. 3-4).

5.4 Krajské úřady

Kraje realizují preventivní politiku v samostatné působnosti, kdy lze ve zkratce říci, že kraj pečuje o všestranný rozvoj svého území a potřeby svých občanů. Kraje v rámci prevence sociálně patologických jevů především koordinují aktivity v této oblasti na svém území a dále zprostředkovávají informace mezi ministerstvy a jim podřízenými institucemi. Zapojením se do krajské úrovně prevence sociálně patologických jevů získávají kraje možnost ovlivnit podobu preventivní politiky na svém území, mohou určovat lokální potřebnost realizace preventivních opatření atd. (Ministerstvo vnitra, 2016, s. 19).

Na krajích také pracuje krajský školský koordinátor prevence, který koordinuje činnosti v rámci krajských programů prevence, spolupracuje s ostatními krajskými koordinátory, jako jsou koordinátor prevence kriminality a protidrogový koordinátor, kdy společně vytváří a zdokonalují krajské programy prevence na příslušné období. Dále monitoruje situaci ve školách z hlediska podmínek pro realizaci Minimálních preventivních programů a metodicky vede a spolupracuje s metodiky prevence v pedagogicko-psychologických poradnách zřizovaných krajem (MŠMT, 2010, s. 4-5).

Další, kdo se podílí na prevenci v rámci působnosti kraje, je metodik prevence v pedagogicko-psychologické poradně. Metodik prevence zajišťuje specifickou prevenci sociálně patologických jevů a realizuje preventivní opatření na území působnosti kraje. Zároveň koordinuje a metodicky podporuje školní metodiky prevence, kdy pro ně

organizuje pravidelné pracovní porady a poskytuje jim odborné konzultace. Z jeho mnoha činností je vhodné zmínit například to, že na žádost škol pomáhá řešit aktuální problémy související s výskytem sociálně patologických jevů ve škole (MŠMT, 2010, s. 5).

5.5 Městské úřady a obce s rozšířenou působností

Na městských úřadech či obcích s rozšířenou působností mají dle Matouška a Kroftové (2003, s. 154) největší podíl na prevenci kurátoři pracující na odborech sociálních věcí. Jejich náplní práce je pečovat o děti mladší 15 let, které se dopustily protiprávního jednání, o mladistvé ve věku 15-18 let, kteří se dopustili trestného činu, přestupku anebo bylo proti nim zahájeno trestní stíhání. Zároveň pečují o děti a mladistvé, kteří mají vážné poruchy chování (užívání drog, útěky z domova, absence při povinné školní docházce atd.). Mimo to kurátoři spolupracují s orgány činnými v trestním řízení, kdy jim poskytují zprávy o dětech či mladistvých ze svých šetřeních. Dále také může kurátor navrhnout výchovu v náhradní rodině nebo ústavní či ochrannou výchovu. Kurátoři také organizují a realizují různé preventivní programy v oblasti sociálně patologických jevů. Preventivní činnosti kurátora řadíme do třetí úrovně prevence, tedy do terciární.

5.6 Policie ČR

Dalším subjektem podílejícím se na preventivních činnostech je Policie ČR. Role a činnost policie je dána zákonem č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky. Jejím úkolem je tedy podle uvedeného zákona *„chránit bezpečnost osob a majetku a veřejný pořádek, předcházet trestné činnosti, plnit úkoly podle trestního řádu a další úkoly na úseku vnitřního pořádku a bezpečnosti“*.

Policie ČR plní úkoly v oblasti prevence různých forem kriminality, kdy se zaměřuje na primární a sekundární prevenci, ale také i na prevenci sociální, situační a prevenci viktimitnosti. Preventivní činnosti zajišťují policisté z oddělení tisku a prevence, avšak při realizaci preventivních aktivit spolupracují s ostatními institucemi (Ministerstvo vnitra, 2016, s. 16).

Jako příklad preventivní činnosti Policie ČR v oblasti prevence kyberkriminality lze uvést projekt z roku 2018 „Kraje pro bezpečný internet“, jehož cílem bylo preventivně zapůsobit a vzdělat zejména žáky a studenty základních a středních škol, pedagogy,

sociální pracovníky, rodiče a policisty v oblasti kybernetické bezpečnosti a informovat o nebezpečí související s užíváním informačních a komunikačních technologií (Policie ČR, 2018).

5.7 Nestátní a neziskové organizace

Nestátní neziskové organizace (dále jen NNO) můžeme definovat jako ty, které jsou odděleny od státní správy, jsou samosprávné a dobrovolné a nejsou zřízeny za účelem generování zisku. Jedná se například o spolky a ústavy vzniklé dle občanského zákoníku č. 89/2012, církevní právnické osoby, obecně prospěšná zařízení atd. V oblasti primární prevence jsou NNO velmi důležité, jelikož i přes fungování Minimální preventivního programu ve školách často přejímají preventivní práci pedagogů. NNO také realizuje programy zaměřené na selektivní a indikovanou prevenci. Mimo to jsou právě NNO nositeli odbornosti v oblasti primární prevence, a jsou tak zdrojem informací a dovedností pro pedagogy a pedagogické pracovníky (Miovský, 2015, s. 137-138).

Praktická část

6 Dosavadní zkoumaná problematika

Praktickou část mé práce je vhodné začít zhodnocením výzkumu, který byl o dané problematice již proveden. V roce 2014 byl Univerzitou Palackého v Olomouci uskutečněn dosud největší, národní, kvantitativní výzkum rizikového chování českých dětí na internetu. Výzkumu se zúčastnilo 28.232 dětí ve věku od 11 let do 17 let, kdy z toho bylo 46,76 % chlapců a 53,24 % dívek. Výzkum se zabýval komplexně všemi formami kybernetické kriminality, se kterými se mohou děti v kyberprostoru setkat. Když začneme obecnými informacemi, tak více než 91 % dětí má založený účet na některé ze sociálních sítí, konkrétně nejčastěji na Facebooku. Na těchto sociálních sítí děti nejčastěji zveřejňují své osobní údaje typu: jméno a příjmení, email a své osobní fotografie. Výzkumem bylo také zjišťováno, které z osobních údajů by děti sdělily osobě, kterou nikdy nepotkaly. Nejvíce respondenti uváděli jméno a příjmení (62,86 %), email (43,73 %), svou fotografii (39,08 %) a telefonní číslo (38 %). Co se týče jednotlivých forem kybernetické kriminality, tak s formou kyberšikany se setkalo 50,90 % dětí, a to nejčastěji s verbálními útoky, snahou o průnik na jejich účet, ponižováním, ztrapňováním atd. S formou sextingu se setkalo něco málo přes 12 % dětí, které poslaly svou „sexy“ fotografii nebo video někomu přes internet/mobilní telefon. Nejvíce zarážejícím je výsledek výzkumu v oblasti kybergroomingu, který odhalil, že 40 % dětí by šlo na schůzku s člověkem, kterého osobně neznají, pouze ho znají jen z internetu. O schůzce s osobou z internetu by se děti nejčastěji svěřily kamarádovi (55 %) a poté rodičům (42 %). Výsledky tohoto výzkumu ukazují, že je stále potřeba informovat děti o rizicích na internetu, naučit je bezpečně a zodpovědně používat internet a nadále zvyšovat jejich internetovou gramotnost. (E-bezpečí, 2014).

7 Cíle práce a výzkumné otázky

7.1 Výzkumný cíl

- 1) Výzkumným cílem praktické části této práce je zmapování výskytu různých forem kybernetické kriminality u žáků vybraných základních škol na lokální úrovni. Budeme zjišťovat zkušenosti žáků s touto problematikou a její četnost výskytu.
- 2) Dalším cílem je zjistit, ze strany kterého subjektu prevence a jakým způsobem jsou žáci základních škol o této problematice v dané lokalitě informováni.

7.2 Výzkumné otázky

- S jakými formami kybernetické kriminality se žáci základních škol na lokální úrovni setkávají/setkali?
- Jak a kým jsou žáci základních škol na lokální úrovni o dané problematice vzděláváni?

7.3 Výzkumné předpoklady

Před začátkem realizace výzkumu byly stanoveny tři předpoklady, které vychází z cílů výzkumu, z dosavadní zkoumané problematiky a z prostudovaných odborných publikací.

- 1) Lze předpokládat, že většina respondentů bude mít nejvíce zkušeností s kyberšikanou oproti ostatním formám kybernetické kriminality.
- 2) Lze předpokládat, že většina respondentů uvede, že jsou informováni o dané problematice ze strany školy v rámci specifické prevence.
- 3) Lze předpokládat, že respondenti uvedou, že by se v případě problémů svěřili kamarádovi.

8 Metodologie výzkum

Pro mou práci byla zvolena deskriptivní (popisná) metoda kvantitativního výzkumu. Technikou získávání dat byl zvolen anonymní dotazník, kdy o respondentech samotných jsou shromažďována jen základní data určující věk a pohlaví participanta. Anonymní dotazník byl zvolen z důvodu, že zkoumaná témata jsou poměrně citlivá, což by v případě absence anonymizace mohlo mít za následek, že by děti neodpovídaly otevřeně a upřímně. Naopak pozitivem je, že anonymizace dotazníku může zaručit vyšší pravdomlupnost žáků při zodpovídání otázek. Vzorek výzkumu představují žáci vybraných základních škol ve věku od 12 až 16 let v třídním rozmezí od 7. třídy do 9. třídy.

8.1 Kvantitativní výzkum

Kvantitativně orientovaný výzkum pracuje s číselnými údaji, kterými zjišťujeme množství, frekvenci či rozsah výskytu zkoumaných jevů. Vzorkem výzkumu by měly být takové osoby, aby co nejlépe reprezentovaly jistou populaci (např. žáci základních škol, učitelé gymnázií atd.). Výzkum vždy začíná stanovením konkrétního výzkumného problému, kterým chceme něco odhalit, řešit či něco předvídat (Gavora, 2010, s. 35-36).

U kvantitativních výzkumů existují tři typy výzkumných problémů:

- **Deskriptivní** – zjišťuje a popisuje situaci, stav nebo výskyt určitého jevu. Jako výzkumné metody se u deskriptivního výzkumu používá pozorování, dotazník, interview nebo škálování.
- **Relační** – zjišťuje se, zda existuje vztah mezi zkoumanými jevy.
- **Kauzální** – zjišťuje příčinu, která vedla k určitému důsledku. Při tomto výzkumném problému se používá experimentální metoda (Gavora, 2010, s. 56-57).

8.2 Dotazník

Dotazník je písemný způsob kladení otázek a získávání písemných odpovědí. Jedná se o nejužívanější metodu ke zjišťování údajů. Je to převážně z toho důvodu, že je nejméně časově náročný, je velmi efektivní, lze oslovit velký počet zkoumaných osob,

respondentům umožňuje zachovat anonymitu apod. Samozřejmě i dotazník má své nevýhody. Pokud výzkumník nezadává dotazník osobně a nečeká na jeho vyplnění, může dojít k nižší návratnosti. Další nevýhodou je validita odpovědí, u kterých není možná kontrola, kdo dotazník skutečně vyplnil a zda odpovídal pravdivě a spontánně (Gavora, 2010, s. 121-130).

9 Výsledky šetření

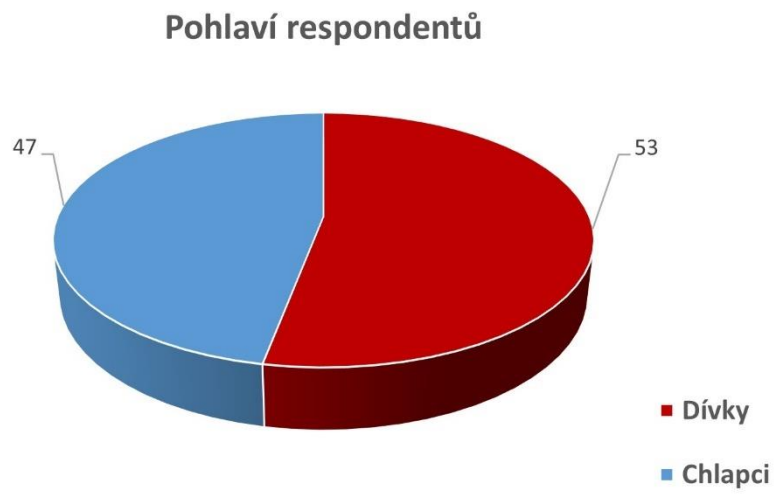
Výzkum byl prováděn formou dotazníků, a to na dvou základních školách v jižních Čechách. První škola (škola A) se nacházela v příhraničním městě s přibližně 8 000 obyvatel. Jedná se o devítiletou základní školu, do které chodí 600 žáků. Druhá škola (škola B) se nacházela v obci s 1 400 obyvatel. Tato základní škola je taktéž devítiletá a navštěvuje ji 200 žáků. Obě tyto školy jsou v regionu Kaplicka. Tento region jsem si vybral pro výzkum z důvodu, že zde žiji a zároveň zde pracuji jako policista. Se zkoumanou problematikou se setkávám i v rámci mého zaměstnání, a proto je mi toto téma blízké. Zajímalo mě, zda děti žijící v tomto regionu mají zkušenosti s touto problematikou a hlavně, zda jsou o ní dostatečně informovány.

Sběr dat probíhal v březnu. V první řadě jsem osobně oslovil a požádal ředitele vybraných základních škol o realizaci svého kvantitativního výzkumu. Ukázal jsem jim dotazník, na který budou děti odpovídat a následně jsem jim sdělil své cíle a představy ohledně realizace výzkumu. Po vzájemné dohodě byly ustanoveny termíny realizace výzkumu. V domluvených termínech jsem přišel do škol s dotazníky v papírové podobě a spojil se s pedagogy, kteří vyučovali žáky 7., 8., a 9. ročníků. Společně s nimi jsem dětem na začátku vyučovací hodiny rozdál dotazníky a sdělil jim základní informace o výzkumu a také jsem jim sdělil, aby odpovídaly upřímně a pravdivě. Celkem bylo vyplněno 100 dotazníků, kdy respondenti byli žáci 7., 8., a 9. ročníků. Návratnost dotazníků byla stoprocentní.

9.1 Vyhodnocení dotazníku

V první části dotazníku jsem zjišťoval základní data participantů jako je pohlaví a věk. Z celkového počtu sta dotazovaných žáků bylo 53 dívek a 47 chlapců (viz Graf č. 1). Věkové rozmezí respondentů bylo od 12 do 16 let. V dalších částech dotazníku jsme zjišťovali informovanost žáků ohledně problematiky kybernetické kriminality a jejich zkušenosti s různými formami kyberkriminality.

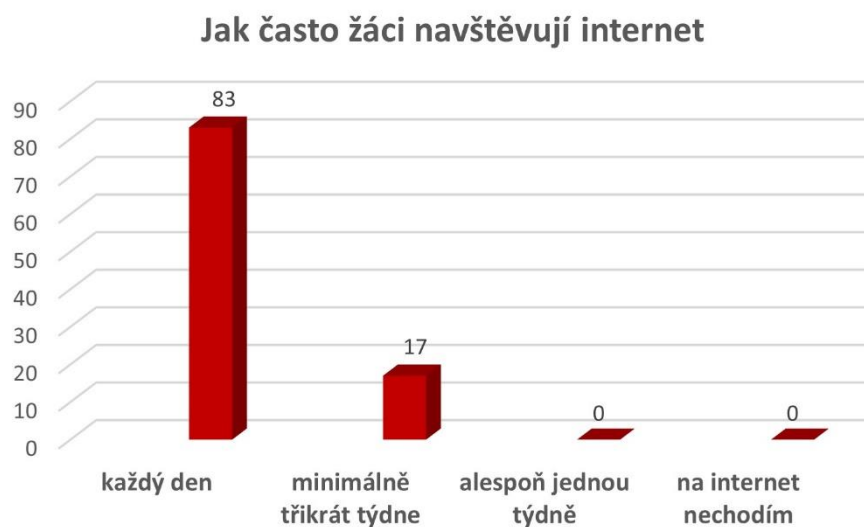
Graf č. 1: Pohlaví respondentů

Zdroj: vlastní zpracování

Tato otázka měla za cíl zjistit, jak často žáci navštěvují internet. U této otázky byly děti upozorněny, že v případě, že nechodí na internet vůbec, tak mohou dotazník vrátit. Ve většině případů, a to v 83 % žáci navštěvují internet každý den. Zbylá část 17 % žáků navštěvuje internet minimálně třikrát týdně. Mezi respondenty nebyla ani jedna osoba, která by na internet nechodila vůbec (viz Graf č. 2).

Graf č. 2: Otázka č. 3 – Jak často navštěvuješ internet?

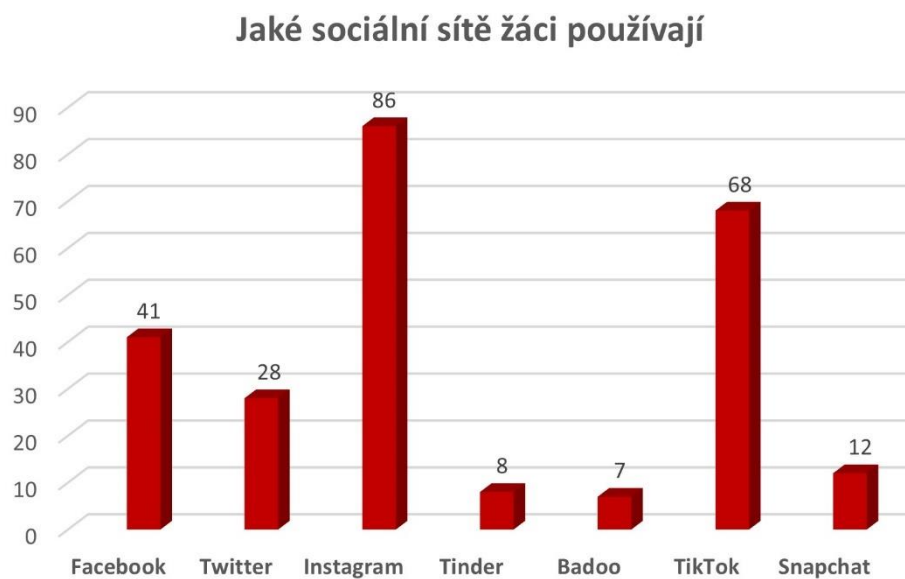

Zdroj: vlastní zpracování

Otázka č. 4 zkoumala jaké konkrétní sociální sítě žáci užívají. Jedná se o klíčovou výzkumnou otázku, jelikož právě na těchto webových stránkách dochází například ke kontaktu mezi kybergroomery a jejich oběti. U této otázky mohli respondenti zakroužkovat více odpovědí, jelikož lze předpokládat, že žáci využívají současně několik sociálních sítí. Žáci měli na výběr z několika možných odpovědí, a to konkrétně: Facebook, Twitter, Instagram, Tinder, Badoo, TikTok. V dané otázce mohli žáci napsat i jinou užívanou sociální síť, kdy tuto možnost využilo 12 žáků, kteří dopsali sociální síť Snapchat.

Z odpovědí vyplývá, že nejužívanější sociální sítí mezi žáky je Instagram, kterou označilo 86 % žáků. Druhou nejužívanější sociální sítí je TikTok, kterou označilo 68 % žáků (viz Graf č. 3).

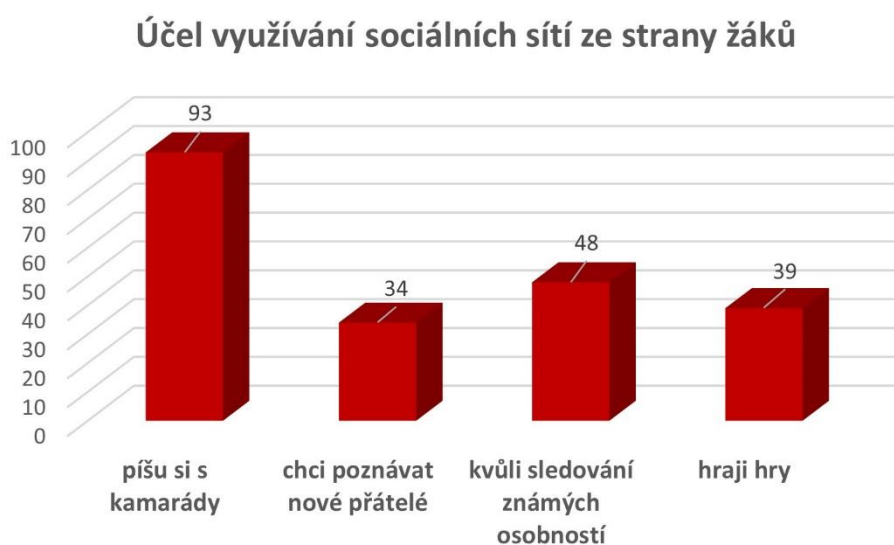
Graf č. 3: Otázka č. 4 – Které z následujících sociálních sítí užíváš?

Zdroj: vlastní zpracování

Ke zjištění účelu užívání sociálních sítí ze strany dětí nám posloužila otázka č. 5. Zde měli žáci opět možnost označit více odpovědí a zároveň mohli dopsat i jiný účel užívání sociálních sítí. Z odpovědí na tuto otázku vyplývá, že žáci nejčastěji užívají sociální sítě, aby si mohli psát s kamarády. Tuto odpověď označilo 93 % respondentů. Druhým důvodem užívání sociálních sítí je kvůli sledování známých osobností, kdy tuto možnost označilo 48 % respondentů. Možnost doplnit jiný účel využívání sociálních sítí nevyužil žádný z žáků (viz Graf č. 4).

Graf č. 4: Otázka č. 5 – Za jakým účelem máš účet na sociálních sítích?

Zdroj: vlastní zpracování

Rizikovým aspektem v oblasti kybernetické kriminality páchané na dětech je komunikace s neznámými lidmi. Otázkou č. 6 jsme zjišťovali, zda sami žáci vybraných základních škol vyhledávají za pomoci sociálních sítí nové kamarády tedy vyhledávají kontakt s neznámými lidmi. Výzkumným šetřením bylo zjištěno, že 38 % žáků samo vyhledává nové známosti na sociálních sítích a 62 % žáků nevyhledává nové známosti na sociálních sítích (viz Graf č. 5).

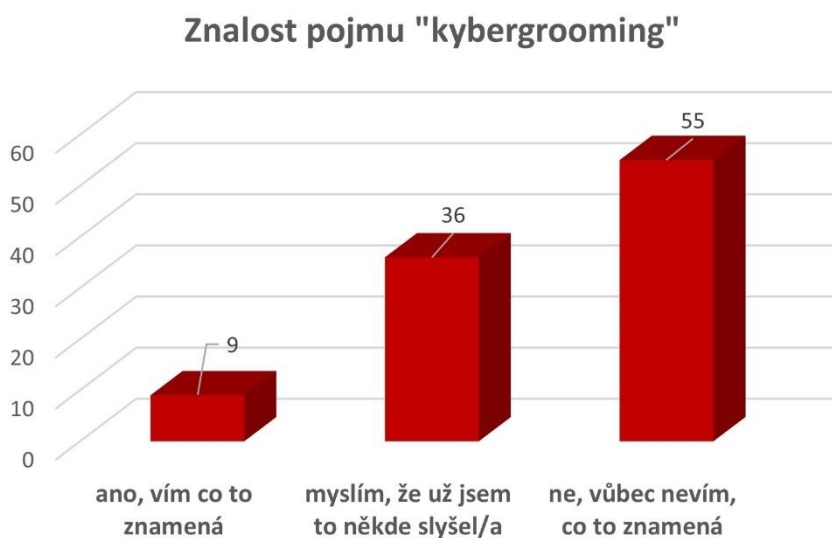
Graf č. 5: Otázka č. 6 – Vyhledáváš ty sám/sama nové kamarády na sociálních sítích?

Zdroj: vlastní zpracování

Následující otázkou jsme zjišťovali, zda žáci vybraných základních škol znají pojem „kybergrooming“. Z výsledků vyplývá, že informovanost žáků vybraných základních škol je velmi nízká, co se týče formy kybernetické kriminality zvané „kybergrooming“. Výzkumem bylo zjištěno, že pouze 9 % žáků zná tento pojem a ví, co přesně znamená. 36 % žáků odpovědělo, že už o tomto pojmu slyšelo, avšak neznají jeho přesný význam. Zbytek žáků, tedy 55 % vůbec neví, co pojem „kybergrooming“ znamená (viz Graf č. 6).

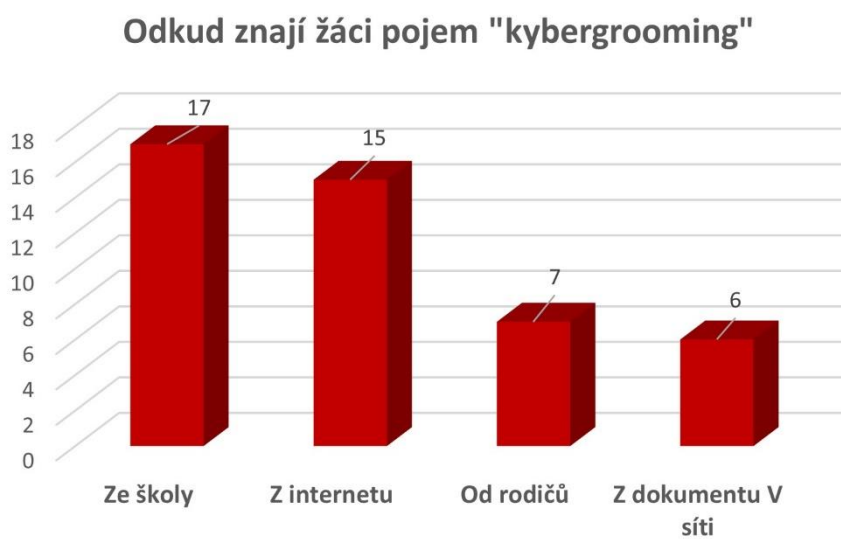
Graf č. 6: Otázka č. 7 – Víš, co znamená pojem „kybergrooming“?

Zdroj: vlastní zpracování

Další otázkou jsme zjišťovali, kde či od koho se žáci vybraných základních škol dozvěděli o pojmu „kybergrooming“. Tato otázka je otevřená a odpovídali na ní pouze ti žáci, kteří uvedli, že pojem „kybergrooming“ znají, popřípadě už o něm někde slyšeli. Konkrétním cílem této otázky bylo zjistit, ze strany jakého subjektu jsou děti informováni o této formě kybernetické kriminality. Nejčastější odpovědí bylo, že pojem „kybergrooming“ znají ze školy či z internetu. Část respondentů uvedla, že se o tomto pojmu dozvěděli od rodičů anebo z dokumentárního filmu V síti (viz Graf č. 7).

Graf č. 7: Otázka č. 8 – Kde či od koho ses o „kybergroomingu“ dozvěděl/a?

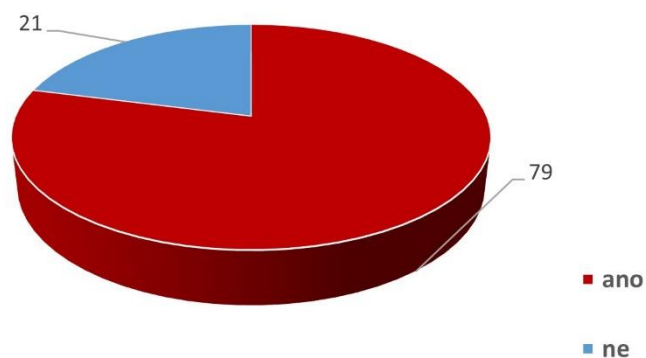

Zdroj: vlastní zpracování

Následujícími čtyřmi otázkami jsme zkoumali přímou zkušenost žáků vybraných základních škol s kybergroomingem. První fází kybergroomingu je navázání kontaktu kybergroomera s potenciální obětí. Otázkou č. 9 jsme zjišťovali, zda žáci mají zkušenost s tím, že jim psal úplně neznámý člověk, popřípadě jim zaslal skrze sociální sítě žádost o přátelství. Na tuto otázku odpovědělo 79 % dotazovaných žáků, že byli kontaktováni ze strany neznámého člověka. Zbýlých 21 % žáků odpovědělo, že nebyli kontaktováni neznámým člověkem (viz Graf č. 8).

Graf č. 8: Otázka č. 9 – Stalo se ti někdy, že ti napsal úplně neznámý člověk, popřípadě ti zaslal žádost o přátelství?

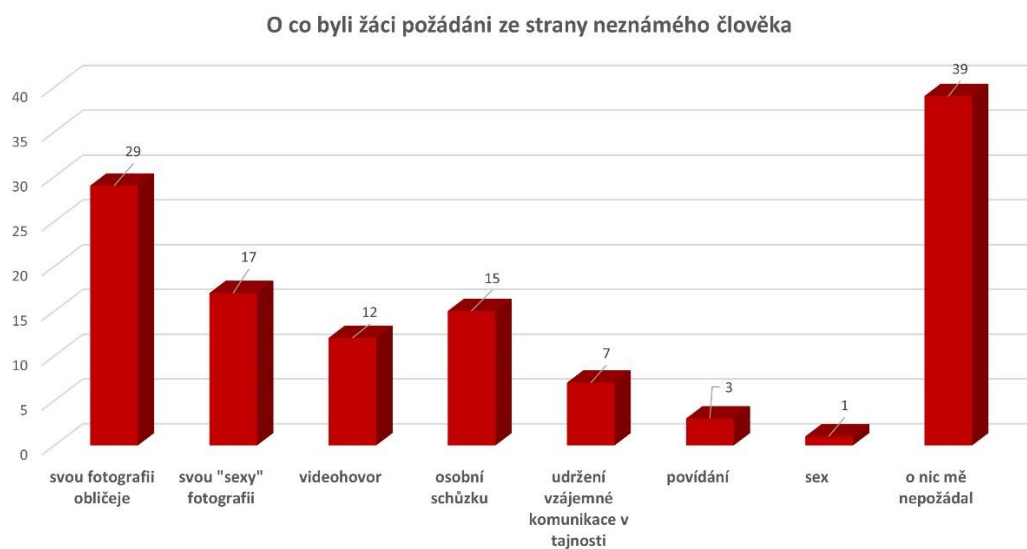
Četnost žáků, kteří byli kontaktováni neznámým člověkem

Zdroj: vlastní zpracování

Na následující otázky č. 10, 11 a 12 odpovídali záměrně jen ti, kteří odpověděli na předchozí otázku kladně (79 žáků). Touto otázkou jsme zkoumali, zda respondenti byli někdy cizí osobou požádáni o: svou fotografii obličeje, svou „sexy“ fotografii, videohovor, osobní schůzku či udržení vzájemné komunikace v tajnosti. Respondenti měli u této otázky možnost označit více odpovědí a zároveň uvést i jinou věc, o kterou byli ze strany neznámého člověka požádáni. Ze 79 žáků odpovědělo 39, že po nich neznámá osoba nic nepožadovala. Druhou nejčastější odpovědí bylo, že po nich neznámá osoba požadovala svou fotografii obličeje. Tuto odpověď označilo 29 žáků. Dalších 17 žáků odpovědělo, že po nich bylo požadováno zaslání své „sexy“ fotografie, 15 žáků bylo žádáno o osobní schůzku, 12 žáků bylo požádáno o videohovor, 7 žáků o udržení vzájemné komunikace v tajnosti a 3 žáci byli požádáni o povídání si. V odpovědích jeden ze žáků odpověděl, že po něm neznámá osoba dokonce požadovala sex. Z těchto odpovědí vyplývá, že se s prvotními znaky kybergroomingu setkala 61 respondentů (viz Graf č. 9).

Graf č. 9: Otázka č. 10 – Byl/a jsi někdy požádán/a osobou, kterou neznáš osobně o:

Zdroj: vlastní zpracování

Další snahou kybergroomera je po delší časové prodlevě svými manipulativními schopnostmi přesvědčit dítě k osobní schůzce. Touto otázkou jsme zkoumali, zda by se respondenti po nějaké době dopisování s neznámou osobou osobně setkali. Na tuto otázku odpovědělo 47 respondentů, že by na osobní schůzku nešli. 10 respondentů odpovědělo, že by na schůzku šlo, 21 respondentů by šlo, ale pouze s kamarádem/kamarádkou a pouze jeden odpověděl, že by na schůzku šel, ale s rodiči nebo jiným příbuzným (viz Graf č. 10).

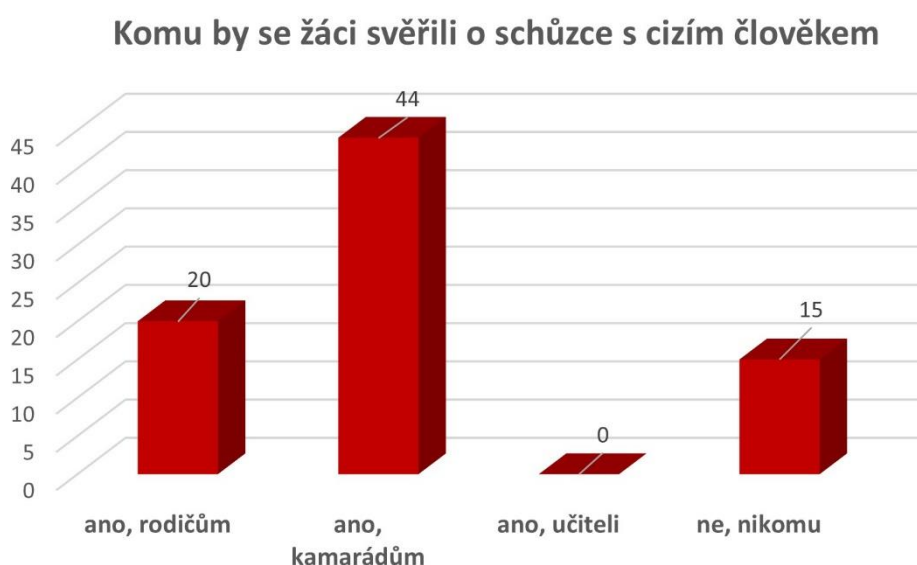
Graf č. 10: Otázka č. 11 – Kdyby sis s takovým člověkem dopisoval/a delší dobu a chtěl by tě poznat osobně na schůzce šel/šla bys?

Zdroj: vlastní zpracování

Důležitým aspektem zkoumání v oblasti kybergroomingu bylo také to, komu by se děti svěřily v případě, že by měly domluvenou schůzku s člověkem, kterého znají pouze z internetu. Respondenti nejčastěji důvěřují svým kamarádům/kamarádkám, kdy tuto odpověď vybralo 44 respondentů. Rodičům by se svěřilo 20 respondentů. Naopak 15 respondentů by se nesvěřilo nikomu. Ani jeden z respondentů neoznačil, že by se svěřil učiteli (viz Graf č. 11).

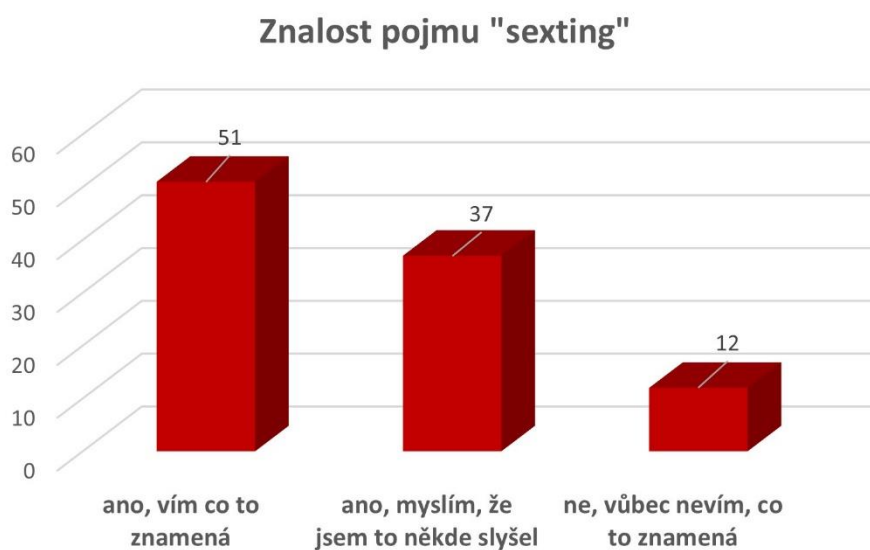
Graf č. 11: Otázka č. 12 – Kdyby si měl/a domluvenou schůzku s člověkem, kterého znáš pouze z internetu, svěřil/a by ses o tom někomu?

Zdroj: vlastní zpracování

Další zkoumanou formou kybernetické kriminality páchané na dětech byl sexting. Ke zjištění informovanosti a zkušeností žáků na vybraných základních školách s touto formou kyberkriminality nám posloužily v dotazníku otázky č. 13, 14, 15, 16, 17 a 18. Otázkou č. 13 jsme zjišťovali, zda žáci vědí, co znamená pojem „sexting“. Až 51 žáků odpovědělo, že ví, co pojem „sexting“ znamená. 37 žáků odpovědělo, že si myslí, že už o tento pojem někde slyšeli, ale přesně neví, co to znamená. Zbytek 12 žáků odpovědělo, že vůbec neví, co tento pojem znamená (viz Graf č. 12).

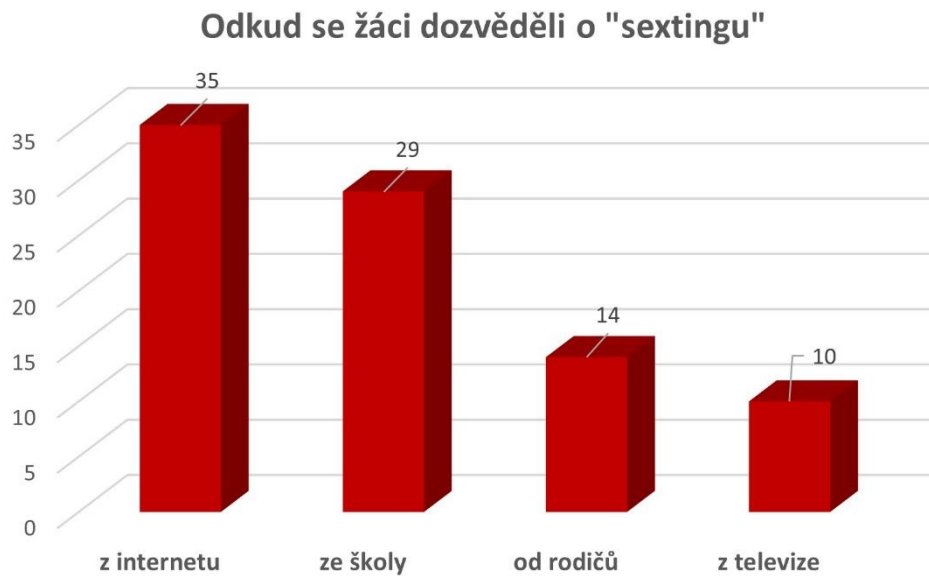
Graf č. 12: Otázka č. 13 – Víš, co znamená pojem „Sexting“?

Zdroj: vlastní zpracování

V otázce č. 14 bylo zkoumáno, kde nebo od kterého ze subjektů se žáci vybraných základních škol dozvěděli informace o pojmu „sexting“. Tato otázka byla otevřená, kdy 35 respondentů odpovědělo, že se o „sextingu“ dozvěděli z internetu, 29 respondentů odpovědělo, že ze školy, 14 respondentů získalo informace od rodičů a 10 respondentů se o „sextingu“ dozvědělo v televizi (viz Graf č. 13).

Graf č. 13: Otázka č. 14 – Kde nebo od koho ses o „Sextingu“ dozvěděl/a?

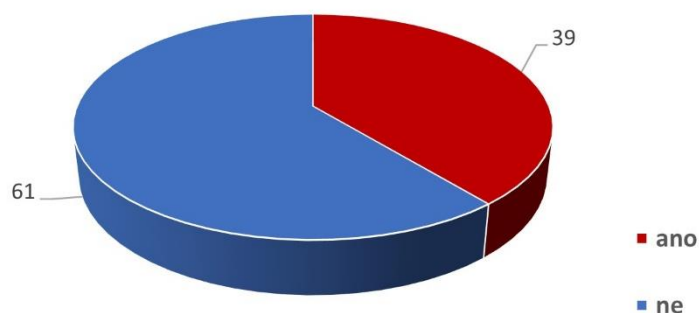

Zdroj: vlastní zpracování

Sexting je sloučenina slov sex a texting. Jedná se o elektronické zasílání zpráv či jiného obsahu se sexuálním podtextem, a to především prostřednictvím sociálních sítí. Otázkou č. 15 jsme zjišťovali, zda žáci vybraných základních škol mají zkušenosti s tím, že by jim cizí osoba psala sprosté zprávy, či jim posílala neslušná videa, fotky anebo různé internetové odkazy na stránky s pornografií. Většina respondentů tj. 61 jich odpovědělo, že se jim nic podobného nestalo. Naopak 29 respondentů odpovědělo, že se jim toto již stalo (viz Graf č. 14).

Graf č. 14: Otázka č. 15 – Stalo se ti někdy, že ti psal cizí člověk nějaké sprosté zprávy, popřípadě ti posílal neslušná videa, fotky anebo různé internetové stránky s pornografií?

Zkušenosti žáků s obdržáním zpráv či jiného obsahu se sexuálním podtextem

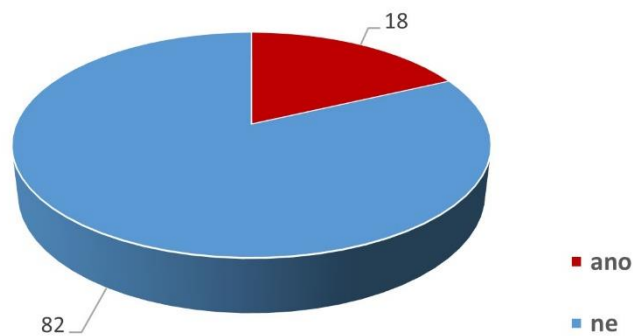

Zdroj: vlastní zpracování

Sexting je jednou z forem kybernetické kriminality, kterou pachatel využívá k získání citlivého materiálu od potenciální oběti. Následně získaný materiál využívá k vydírání své oběti. Otázkou č. 16 jsme zkoumali, zda se žáci vybraných základních škol setkali s tím, že by po nich osoba, kterou znají jen z internetu, vyžadovala, aby jí zaslali svou intimní fotografii či video. Kladnou zkušenost odpovědělo 18 respondentů a zápornou zkušenost uvedlo 82 respondentů (viz Graf č. 15).

Graf č. 15: Otázka č. 16 – Stalo se ti někdy, že po tobě člověk, se kterým ses seznámil/a na internetu, vyžadoval, abys mu zaslal/a nějakou svou intimní fotografii či video?

Zkušenosti žáků s vyžadováním jejich intimních fotek či videí ze strany cizí osoby

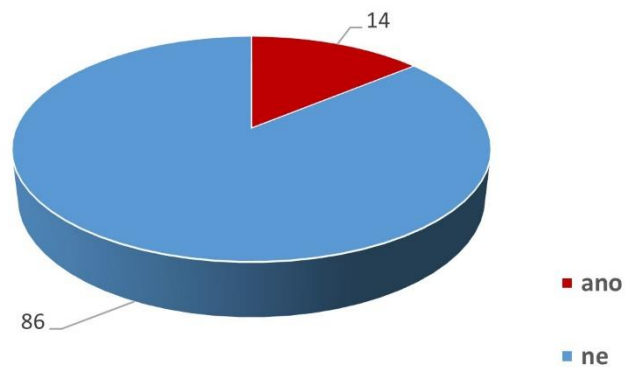

Zdroj: vlastní zpracování

Rizikové chování dětí a mládeže v online prostředí napomáhá pachatelům kybernetické kriminality k jejímu páčání. V následující otázce jsme zkoumali, zda žáci vybraných základních škol poslali někdy někomu svou intimní fotografii či video. Jak již bylo uvedeno v této práci, tak právě intimní fotky či videa jsou využívány proti autorovi jako prostředek k vydírání či vyhrožování. Většina respondentů tj. 86 odpovědělo, že nikdy nikomu svou intimní fotografii či video neposlalo. Naopak 14 respondentů odpovědělo, že již někomu svou intimní fotografii či video poslalo (viz Graf č. 16).

Graf č. 16: Otázka č. 17 – Poslal/a jsi někdy někomu svou intimní fotografii či video?

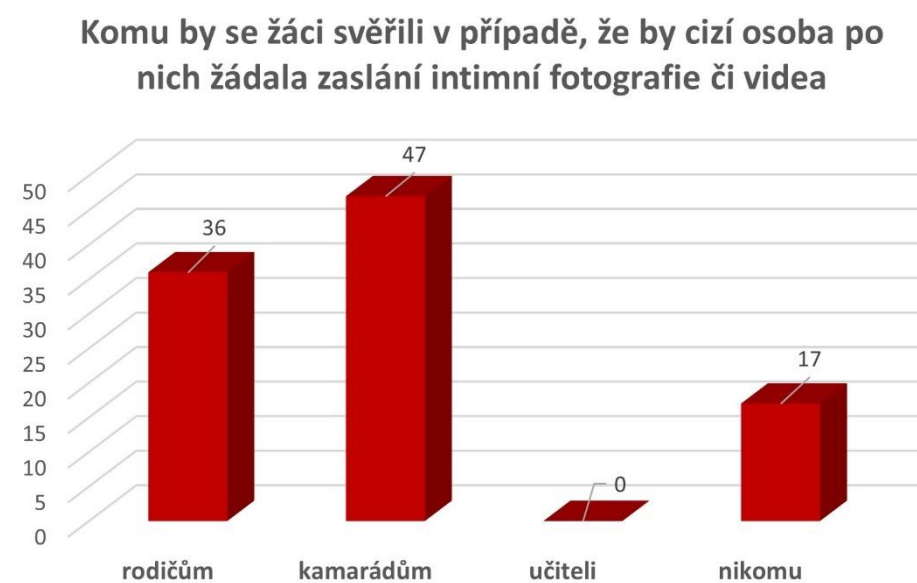
Četnost žáků, kteří někomu zaslali svou intimní fotografii či video

Zdroj: vlastní zpracování

Poslední otázkou v oblasti sextingu jsme zjišťovali, komu by se děti svěřily v případě, že by po nich někdo žádal zaslání svých intimních fotografií nebo videí. Nejčastěji respondenti odpovídali, že by si svěřili svému kamarádovi/kamarádce. Tuto odpověď označilo 47 respondentů. Dále 36 respondentů by se svěřilo rodičům. 17 respondentů by se nesvěřilo nikomu. Ani jeden z respondentů neodpověděl, že by se svěřil učiteli ve škole (viz Graf č. 17).

Graf č. 17: Otázka č. 18 – Kdyby tě někdo žádal o zaslání svých intimních fotografií či videí, komu by ses o tom svěřil/a?

Zdroj: vlastní zpracování

V poslední části dotazníkového výzkumu jsme se zabývali informovaností a zkušenostmi s kyberšikanou. Otázkou č. 19 jsme zjišťovali, zda žáci vybraných škol vědí, co znamená kyberšikana. Na tuto otázku odpovědělo 96 respondentů, že vědí, co kyberšikana znamená. Zbylí čtyři respondenti odpověděli, že si myslí, že o kyberšikaně již někde slyšeli, ale přesně neví, co znamená. Ani jeden z respondentů neodpověděl, že neví, co to kyberšikana je (viz Graf č. 18).

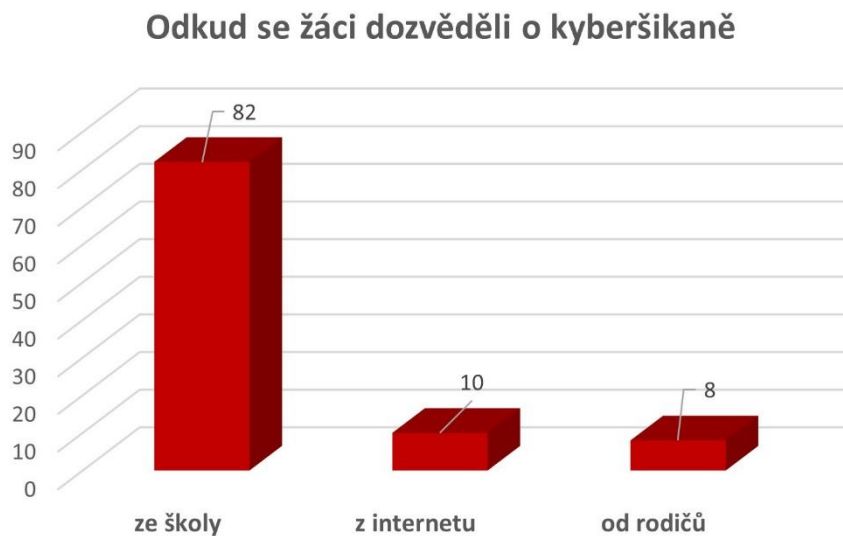
Graf č. 18: Otázka č. 19 – Víš, co znamená pojem „kyberšikana“?

Zdroj: vlastní zpracování

Tak, jako u předchozích částí dotazníku, tak u této jsme zjišťovali, ze strany kterého subjektu se žáci vybraných základních škol o kyberšikaně dozvěděli. Tato otázka byla otevřená, kdy nejčastější odpovědí bylo, že se o kyberšikaně dozvěděli ve škole. Konkrétněji takto odpovědělo 82 respondentů. 10 respondentů odpovědělo, že se o kyberšikaně dozvědělo od rodičů a 8 respondentů se o kyberšikaně dozvědělo z internetu (viz Graf č. 19).

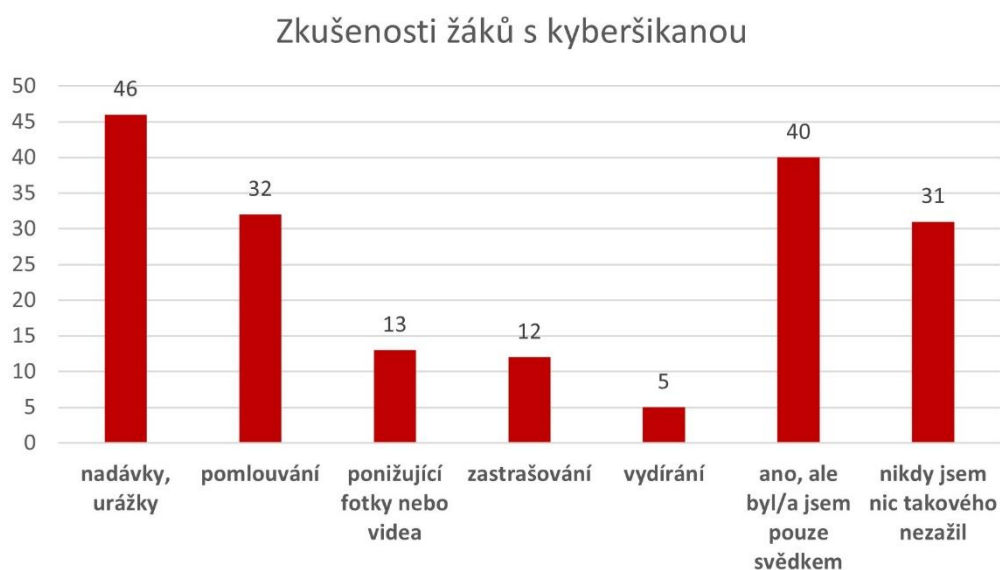
Graf č. 19: Otázka č. 20 – Kde nebo od koho ses o „kyberšikaně“ dozvěděl/a?

Zdroj: vlastní zpracování

Projevy a formy kyberšikany mohou být různé, abychom zjistili, s jakým konkrétním druhem kyberšikany mají respondenti zkušenosti, tak jim byla položena otázka s předem určenými odpověďmi. Respondenti mohli označit více odpovědí. Respondenti byli konkrétněji dotazováni, zda se sami setkali s nějakým druhem kyberšikany, a to buď v roli oběti nebo svědka. Výsledky výzkumného šetření ukazují, že zkušenosti s kyberšikanou má 69 % respondentů. 31 % respondentů uvedlo, že se s kyberšikanou nikdy nesetkali. V roli svědka má tuto zkušenost 40 % respondentů. Nejčastěji uváděným druhem kyberšikany je verbální urážení, kdy tuto možnost označilo 46 respondentů, 32 respondentů zažilo pomlouvání, 13 respondentů se setkalo s upravenými, ponižujícími fotkami nebo videi, 12 respondentů se zastrašováním a pět respondentů s vydíráním (viz Graf č. 20).

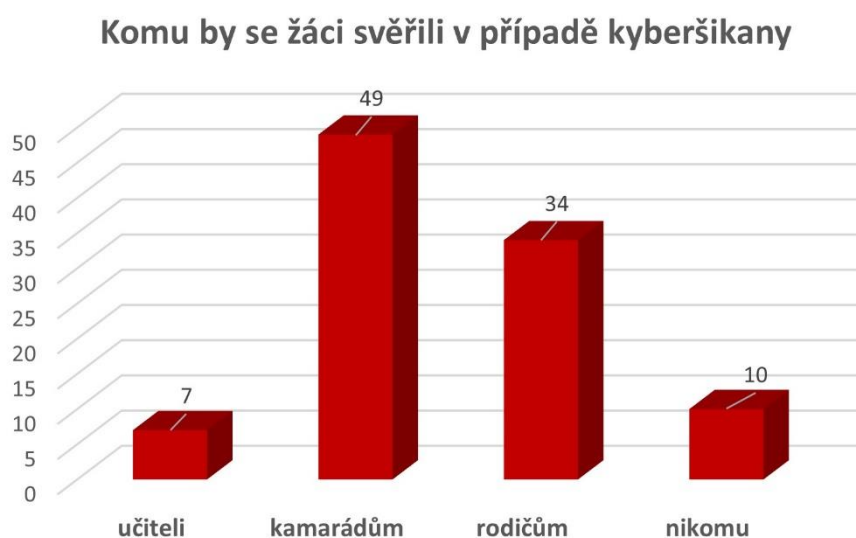
Graf č. 20: Otázka č. 21 – Zažil/a jsi nebo byl/a jsi svědkem na sociálních sítích některého z níže uvedených jednání?

Zdroj: vlastní zpracování

Opětovně jsme zkoumali, komu by se děti svěřily v případě, že by byly šikanovány na sociálních sítích, popřípadě prostřednictvím jiného komunikačního prostředku. Respondenti uváděli nejčastěji, že by se svěřili kamarádovi/kamarádce. Tuto možnost označilo 49 respondentů. Druhou nejčastější odpovědí bylo, že by se svěřili rodičům. Tuto odpověď označilo 34 respondentů. 7 respondentů vybralo, že by se svěřili učitelům a 10 respondentů by se nesvěřilo nikomu (viz Graf č. 21).

Graf č. 21: Otázka č. 22 – Pokud by tě někdo šikanoval na sociálních sítích, komu by ses svěřil/a?

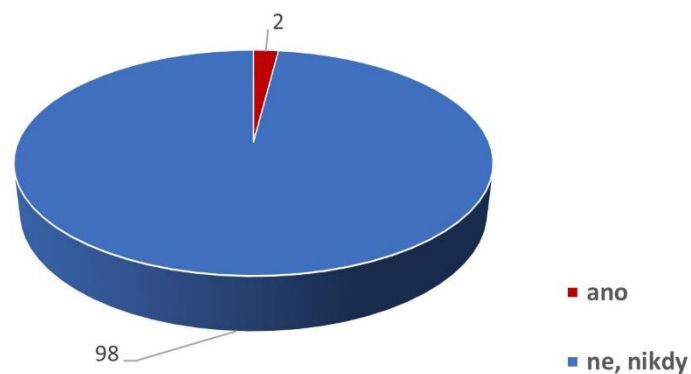

Zdroj: vlastní zpracování

Na závěr jsme zjišťovali, zda mezi respondenti jsou i ti, kteří sami někoho šikanovali prostřednictvím komunikačních prostředků, popřípadě se na kyberšikaně podíleli. Z výzkumného šetření bylo zjištěno, že pouze dva respondent sami někoho šikanovali prostřednictvím komunikačních prostředků nebo se na kyberšikaně podíleli. Ostatních 98 respondentů odpovědělo, že nikdy nic takového neudělali ani se na ničem takovém nepodíleli (viz Graf č. 22).

Graf č. 22: Otázka č. 23 – Kyberšikanoval/a si někdy někoho ty sám/a (popřípadě s někým dalším)?

Četnost žáků, kteří někoho kyberšikanovali, či se na kyberšikaně podíleli

Zdroj: vlastní zpracování

9.2 Vyhodnocení výzkumných otázek

- 1) S jakými formami kybernetické kriminality se žáci základních škol na lokální úrovni setkávají/setkali?

Výzkumem na vybraných základních školách v regionu Kaplicka jsme zjišťovali zkušenosti žáků s konkrétními formami kybernetické kriminality, a to s kybergroomingem, sextingem a kyberšikanou. Z výsledků výzkumného šetření vyplývá, že se s každou ze zkoumaných forem kybernetické kriminality určitý počet respondentů již setkal. Se znaky kybergroomingu se setkala 61 dotazovaných respondentů (viz Graf č. 9). Ke zjištění, zda u těchto respondentů došlo k naplnění finální etapy kybergroomingu, by bylo zapotřebí provést hlubší a specifičtější výzkum, což nebylo cílem této práce.

S formou kybernetické kriminality sextingu se dle výzkumného šetření setkala 39 respondentů (viz Graf č. 14).

Největší zkušenosti mají děti s kyberšikanou, kdy výzkumným šetřením bylo zjištěno, že s kyberšikanou se setkala 69 % dotazovaných dětí z vybraných základních škol (viz Graf č. 20).

- 2) Jak a kým jsou žáci základních škol na lokální úrovni o dané problematice vzdělávání?

O problematice kybernetické kriminality jako takové jsou žáci základních škol vzdělávání přímo ze strany školy v rámci specifické prevence. Avšak o jednotlivých formách kyberkriminality je informovanost žáků ze strany škol nízká. Kdybychom shrnuli jednotlivé zkoumané formy kybernetické kriminality, tak pojem „kybergrooming“ zná pouze 45 respondentů, a z toho pouze 17 respondentů vědí o tomto pojmu ze školy (viz Graf č. 6 a 7). Pojem „sexting“ zná 88 respondentů, avšak 39 z nich se o tomto pojmu dozvědělo z internetu a pouze 29 ze školy (viz Graf č. 12 a 13).

Nejvíce jsou žáci vzdělávání o kyberšikaně, kdy tuto problematiku zná 100 % dotazovaných a 82 % se o této problematice dozvědělo ve škole (viz Graf č. 18 a 19).

9.3 Ověření výzkumných předpokladů

- 1) Lze předpokládat, že většina respondentů bude mít nejvíce zkušeností s kyberšikanou oproti ostatním formám kybernetické kriminality.

Tento předpoklad se potvrdil. Daný předpoklad se dal vyvodit i z dosavadní zkoumané problematiky z roku 2014. Z výzkumu prováděného na vybraných základních školách vyplývá, že respondenti mají nejvíce zkušeností s kyberšikanou, kdy tuto zkušenost potvrdilo 69 % dotazovaných respondentů (viz Graf č. 20).

- 2) Lze předpokládat, že většina respondentů uvede, že jsou informováni o dané problematice ze strany školy v rámci specifické prevence.

Tento předpoklad se nepotvrdil. Z výzkumu vyplývá, že respondenti jsou o problematice kybernetické kriminality jako takové informováni ze strany školy, avšak u jednotlivých forem kyberkriminality je informovanost ze strany škol velmi nízká. Kybergrooming zná ze školy pouze 17 respondentů (viz Graf č. 7). O sextingu bylo informováno ze školy pouhých 29 respondentů (viz Graf č. 13). Ze strany školy jsou respondenti nejvíce informováni o kyberšikaně, a to konkrétně 82 % respondentů (viz Graf č. 19).

- 3) Lze předpokládat, že respondenti uvedou, že by se v případě problémů svěřili kamarádovi.

Tento předpoklad se potvrdil. Z provedeného výzkumu vyplývá, že respondenti nejvíce důvěřují kamarádům/kamarádkám. Na otázku „Kdybys měl/a domluvenou schůzku s člověkem, kterého znáš pouze z internetu, svěřil/a by ses s tím někomu?“ odpovědělo 44 respondentů, že by se svěřilo kamarádovi/kamarádce (viz Graf č. 11). Na další zkoumanou otázku v oblasti sextingu „Kdyby tě někdo žádal o zaslání tvých intimních fotografií či videí, komu by ses s tím svěřil/a?“ odpovědělo 47 respondentů taktéž, že by se svěřili kamarádovi/kamarádce (viz Graf č. 17). Na poslední otázku, týkající se kyberšikany „Pokud by tě někdo šikanoval na sociálních sítích, komu by ses svěřil/a?“ odpovědělo 49 respondentů také, že by se svěřili kamarádovi/kamarádce (viz Graf č. 21).

10 Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo zmapování forem kybernetické kriminality páchané na dětech na vybraných základních školách v Kaplici a v Malontech s následnou prevencí kyberkriminality, jakožto sociálně patologického jevu.

V teoretické části jsem se zabýval vysvětlením jednotlivých pojmů, jako je kyberkriminalita, kyberprostor, formy kybernetické kriminality, prevence sociálně patologických jevů a subjekty prevence a provázanost vztahů mezi těmito oblastmi.

V praktické části jsem zjišťoval, s jakými formami kybernetické kriminality se žáci základních škol na lokální úrovni setkávají/setkali a také jak a kým jsou žáci základních škol na lokální úrovni o dané problematice vzděláváni. Vytvořil jsem dotazník s 23 otázkami, kdy jsem veškeré odpovědi vyobrazil pomocí grafů. Výsledky mého výzkumu mě velmi překvapily. V první řadě jsem očekával, že vzhledem k tomu, v jak moderní době žijeme, budou žáci na základních školách více informováni o různých formách kybernetické kriminality. Nejvíce mě to překvapilo u výsledků v oblasti kybergroomingu, o kterém bylo napsáno mnoho odborných publikací či závěrečných prací nebo byl o této problematice natočen dokument „V síti“ a i přesto je mnoho dětí, kteří nevědí, co to kybergrooming je. Dle mého názoru je zapotřebí děti na základních školách více komplexně a všeobecně vzdělávat a informovat o všech formách kybernetické kriminality. Přeci jen děti jsou tou nejvíce rizikovou skupinou.

Na závěr bych chtěl uvést, že jsem rád, že jsem si vybral toto téma bakalářské práce. V této problematice se pohybuji i v rámci své profese policisty a je to pro mě velice zajímavé a obohacující téma. Pro současný i budoucí život je důležité této problematice rozumět a být o ní dostatečně informován.

Seznam použité literatury

- EMMEROVÁ, Ingrid. *Prevenca Sociálnopatologických javov v školskom prostredí*. Banská Bystrica: Pedagogická fakulta UMB v Banskej Bystrici, 2007. ISBN 9788080834401.
- FISCHER, Slavomil a Jiří ŠKODA. *Sociální patologie: závažné sociálně patologické jevy, příčiny, prevence, možnosti řešení*. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2014. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-5046-0.
- GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. 2., rozš. české vyd. Přeložil Vladimír JŮVA, přeložil Vendula HLAVATÁ. Brno: Paido, 2010. ISBN 978-80-7315-.
- GRABOSKY. *Cybercrime*. New York: Oxford University Press, 2016. ISBN 9780190211554.
- HULANOVÁ, Lenka. *Internetová kriminalita páchaná na dětech: psychologie internetové oběti, pachatele a kriminality*. 1. vyd. Praha: Triton, 2012, s 195. ISBN 9788073875459.
- JIROVSKÝ, Václav. *Kybernetická kriminalita: nejen o hackingu, crackingu, virech a trojských koních bez tajemství*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1561-2.
- KARÁSKOVÁ ULBERTOVÁ, Zuzana. *Rodič, vychovatel a dítě na internetu*. In: *Děti a online rizika*, sborník studií. Praha: Sdružení Linka bezpečí, 2012, s. 51–68. ISBN 978-80-90492035.
- KOLOUCH, Jan, CyberCrime. Praha: CZ.NIC. 2016. 526 s. ISBN 978-80-88168-18-8.
- KOPECKÝ, Kamil. *Kybergrooming, nebezpečí kyberprostoru (studie)*. Olomouc: NET UNIVERSITY s.r.o., 2010, 16 s. ISBN 978-80-254-7573-7.
- KOPECKÝ, Kamil a kol. *Rizikové formy chování českých a slovenských dětí v prostředí internetu*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015, 170 s. ISBN 978-80-244 4868-8.
- MATOUŠEK, Oldřich a Andrea MATOUŠKOVÁ. *Mládež a delikvence: možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže*. Vyd. 3., aktualiz. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-825-8.
- MATOUŠEK, Oldřich a Andrea KROFTOVÁ. *Mládež a delikvence: [možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže]*. Vyd. 2., aktualiz. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-771-x.

MIOVSKÝ, Michal, Lenka SKÁCELOVÁ, Jana ZAPLETALOVÁ, et al. *Prevence rizikového chování ve školství*. Druhé, přepracované a doplněné vydání. Praha: Klinika adiktologie 1. LF UK v Praze a VFN v Praze, 2015. ISBN 978-80-7422-392-1.

MŮHLPACHR, Pavel. *Sociopatologie*. Brno: Masarykova univerzita, 2008. ISBN 978-80-210-4550-7.

NEŠPOR, K., CSÉMY, L.: *Léčba a prevence závislostí*. 1.vyd. Praha: Psychiatrické centrum Praha 1996. ISBN-80-85121-52-2

PAVLÍČEK, Antonín. *Nová média a sociální sítě*. Vyd. 1. Praha: Oeconomica, 2010, 182 s. ISBN 978-802-4517-421.

PROCHÁZKA, Miroslav. *Sociální pedagogika*. Praha: Grada, 2012. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3470-5.

ROGERS, Vanessa. *Kyberšikana: pracovní materiály pro učitele a žáky i studenty*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-984-2.

SALTER Michael, CROFTS, T & MURRAY Lee, *Beyond Criminalisation and Responsibilisation: Sexting, Gender and Young People, Current Issues in Criminal Justice*, 2013, [online]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/10345329.2013.12035963>.

ZELKOWITZ, Marvin. *Advances in Computers: Social Networking and the Web*. Nizozemsko: Elsevier Science Publishing Co, 2009. ISBN 9780123748119.

Internetové zdroje

AMI DIGITAL, *Statistika užívání sociálních sítí v ČR za rok 2021*. [online]. 2021, [cit. 2022-01-08]. Dostupné z: <https://amidigital.cz/ami-digital-index-2021/>.

E-Bezpečí, *Výzkum rizikového chování českých dětí v prostředí internetu*. [online], [cit. 2022-03-18]. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/veda-a-vyzkum/rizikove-chovani-ceskych-deti-2014>.

Ministerstvo vnitra, *Strategie prevence kriminality v České republice na léta 2016 až 2020*. [online]. 2016, [cit. 2022-03-07]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/strategie-prevence-kriminality-v-ceske-republice-na-leta-2016-az-2020.aspx>.

Ministerstvo vnitra, *Pozor na kyberprostor! Ministerstvo vnitra podpořilo prevenci proti kyberkriminalitě ve videospotech i v brožurě* [online]. 2020, [cit. 2022-03-07]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/pozor-na-kyberprostor-ministerstvo-vnitra-podporilo-prevenci-proti-kyberkriminalite-ve-videospotech-i-v-brozure.aspx>.

MŠMT, *Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních*. [online]. 2010, [cit. 2022-03-07]. Dostupné z: https://www.msmt.cz/uploads/Methodicke_doporuceni_uvodni_cast.doc.

MŠMT, *Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2019-2027*. [online]. 2019, [cit. 2022-03-04]. Dostupné z: https://www.msmt.cz/uploads/narodni_strategie_primarni_prevence_2019_27.pdf.

MŠMT, *Metodický pokyn ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních*. [online]. 2016, [cit. 2022.03.07]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/file/38988/>.

Policie ČR, *Preventivní projekt „Kraje pro bezpečný internet“*. [online]. 2018, [cit. 2022-03-08]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/preventivni-projekt-kraje-pro-bezpecny-internet-kpbi.aspx>.

STATISTA INC., *Celosvětová statistika užívání sociálních sítí za rok 2021*. [online]. 2021, [cit. 2022-01-08]. Dostupné z: <https://www.statista.com/statistics/272014/global-social-networks-ranked-by-number-of-users/>.

Vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních. In Sbírka zákonů České republiky. [online]. 2005, [cit. 2022-03-07]. Dostupné z: www.msmt.cz/uploads/soubory/sb020_05.pdf.

Zákon č. 181/2014 Sb. zákon o kybernetické bezpečnosti. In: Sbírký zákonů České republiky. [online]. 2014, 75/2014, [cit. 2022-01-14]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2014-181>.

Zákon č. 273/2008 Sb. zákon o Policii ČR. In: Sbírký zákonů České republiky. [online]. 2008, 91/2008, [cit. 2022-03-08]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2008-273>.

Seznam příloh

Příloha 1: Dotazník

Dotazník

Milá děvčata, milí chlapci,

Následující otázky v dotazníku mají pomoci při získání informací týkajících se různých rizik a nebezpečí, se kterými se vy či jiné děti můžete setkat na internetu, kde v dnešní době trávíte svůj volný čas. Prosím, abyste na otázky odpovídali pravdivě a upřímně. Vyplnění dotazníku vám potrvá přibližně 10 minut.

1. Jsi

- a) dívka
- b) chlapec

2. Kolik je ti let?

.....

3. Jak často navštěvuješ internet?

- a) každý den
- b) minimálně třikrát týdně
- c) alespoň jednou týdně
- d) na internet nechodím

Pokud si odpověděl/a, že na internet nechodíš, můžeš dotazník odevzdat.

4. Které z uvedených sociálních sítí užíváš? (můžeš zakroužkovat více odpovědí).

- a) Facebook
- b) Twitter
- c) Instagram
- d) Tinder
- e) Badoo
- f) TikTok
- g) Žádnou
- h) Jinou..... (napiš, kterou)

5. Za jakým účelem máš účet na sociální síti? (můžeš zakroužkovat více odpovědí).

- a) píšu si s kamarády
- b) chci poznávat nové přátele
- c) kvůli sledování známých osobností

- d) hraji hry
- e) z jiného důvodu..... (napiš z jakého)

6. Vyhledáváš ty sám/sama nové kamarády na sociálních sítích?

- a) ano
- b) ne

7. Víš, co znamená pojem „kybergrooming“?

- a) ano, vím, co to znamená
- b) myslím, že jsem o tom někde slyšel/a, ale přesně nevím, co to znamená
- c) ne, vůbec nevím, co to znamená (pokud si odpověděl/a ne, pokračuj na otázku č. 9)

8. Kde či od koho ses o „kybergroomingu“ dozvěděl/a?

.....
.....

9. Stalo se ti někdy, že ti napsal úplně neznámý člověk, popřípadě ti zaslal žádost o přátelství?

- a) ano
- b) ne (pokud si odpověděl/a ne, pokračuj na otázku č. 13)

10. Byl/a jsi někdy požádán/a osobou, kterou neznáš osobně o: (můžeš zakroužkovat více odpovědí)

- a) svou fotografii obličeje
- b) svou „sexy“ fotografii
- c) videohovor
- d) osobní schůzku
- e) udržení vzájemné komunikace v tajnosti
- f) nikdy mě o nic nepožádal
- g) něco jiného..... (napiš, o co)

11. Kdyby sis s takovým člověkem dopisoval/a delší dobu a chtěl by tě poznat osobně na schůzce, šel/šla bys?

- a) ano
- b) ano, ale s kamarádem/kamarádkou
- c) ano, ale s rodiči nebo jiným příbuzným
- d) ne nešel/nešla bych

12. Kdyby si měl/a domluvenou schůzku s člověkem, kterého znáš pouze z internetu, svěřil/a by ses o tom někomu?

- a) ano, rodičům
- b) ano, kamarádovi/kamarádce
- c) ano, učiteli
- d) ne, nikomu

13. Víš, co znamená pojem „Sexting“?

- a) ano, vím, co to znamená
- b) myslím, že jsem o tom někde slyšel/a, ale přesně nevím, co to znamená
- c) ne, vůbec nevím, co to znamená *(pokud si odpověděl/a ne, pokračuj na otázku č. 15)*

14. Kde nebo od koho ses o „Sextingu“ dozvěděl/a?

.....
.....

15. Stalo se ti někdy, že ti psal cizí člověk nějaké sprosté zprávy, popřípadě ti posílal neslušná videa, fotky anebo různé internetové stránky s pornografií?

- a) ano
- b) ne

16. Stalo se ti někdy, že po tobě člověk, se kterým ses seznámil/a na internetu, vyžadoval, abys mu zaslal/a nějakou svou intimní fotografii či video?

- a) ano
- b) ne

17. Poslal/a jsi někdy někomu svou intimní fotografii či video?

- a) ano
- b) ne, nikdy

18. Kdyby tě někdo žádal o zaslání svých intimních fotografií či videí, komu by ses o tom svěřil/a?

- a) rodičům
- b) kamarádovi/kamarádce
- c) učiteli
- d) nikomu

19. Víš, co znamená pojem „kyberšikana“?

- a) ano, vím, co to znamená
- b) myslím, že jsem o tom někde slyšel/a, ale přesně nevím, co to znamená
- c) ne, vůbec nevím, co to znamená *(pokud si odpověděl/a ne, pokračuj na otázku č. 21)*

20. Kde nebo od koho ses o „kyberšikaně“ dozvěděl/a?

.....
.....

21. Zažil/a jsi nebo byl/a jsi svědkem na sociálních sítích některého z níže uvedených jednání? (můžeš zakroužkovat více odpovědí)

- a) nadávky, urážky
- b) pomlouvání, šíření nepravdivých údajů
- c) upravené ponižující fotografie nebo videa
- d) zastrašování
- e) vydírání
- f) jiné..... *(napiš, které)*
- g) ano, ale byl/a jsem pouze svědkem
- h) ne, nikdy jsem nic takového nezažil/a

22. Pokud by tě někdo šikanoval na sociálních sítích, komu by ses svěřil/a?

- a) učiteli
- b) kamarádce/kamarádovi
- c) rodičům
- d) nikomu

23. Kyberšikanoval/a si někdy někoho ty sama (popřípadě s někým dalším)?

- a) ano
- b) ne, nikdy

Děkuji za vyplnění dotazníku a Váš čas.

Michal Folda